

ชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิปะ

ความนำ

คำว่า "ชาวเล" (Sea Gypsies) เป็นชื่อที่คนโดยทั่วไป ใช้เรียกชนกลุ่มน้อย (Minority) กลุ่มหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในแหลมมลายูตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 19 ภายหลังจากได้ย้ายเร่ร่อนไปมาอยู่ตามที่ต่าง ๆ ระหว่างเขตเมืองมะริดประเทศพม่าจนถึงประเทศอินโดนีเซีย สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล ได้ให้ภาพชาวเลไว้อย่างชัดเจนว่า "ในอดีต ชาวเลชอบใช้ชีวิตเร่ร่อนไปในทะเล... เรือของชาวเลมีลักษณะคล้ายเรือคะนู ทำมาจากไม้ที่มีน้ำหนักเบาและตัวเพรียงไม่กิน มีหลังคาทำด้วยใบเตย หรือเรียกว่า "แซง" บางลำใช้ใบเตยทำใบเรือ ชาวเลเป็นพวกที่ชำนาญในการเดินเรือ มีนิสัยขี้บ่นไม่กลัวตาย เขาสามารถแล่นเรือออกทะเลลึกได้โดยใช้เรือลำไม่ใหญ่นัก นั่งกันเพียงสองคน ถ้าเรือถูกคลื่นลมซัดจนจะอับปางคนที่นั่งบนเรือจะกระโดดลงน้ำเกาะแคมเรือไว้ เพื่อให้เรือน้ำหนักเบา พอดีคลื่นสงบก็ขึ้นเรือใหม่ ไม่เคยปรากฏว่าพวกเขาเลตคน้ำตาย เพราะชีวิตของชนกลุ่มนี้เกิดมาเห็นน้ำทะเล สามารถว่ายน้ำ ดำน้ำได้คล่องแคล่วทุกคน

พวกเขาเลเกิดมาเพื่ออาชีพประมง โดยแท้ อาชีพอื่นเขาไม่ถนัดและทำไม่ค่อยได้ ชนกลุ่มนี้ชำนาญในการจับปลา งมหอย เก็บปะการัง เพื่อมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ต้องการ หรือนำไปขายแก่พ่อค้าคนกลาง เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ นอกจากเรือแล้วยังมีหน้ากากกับชนักสำหรับแทงปลา หน้ากากทำด้วยไม้เนื้ออ่อน โดยนำมาเจาะรูสองรู ดัดแปลงให้พอดีกับเขี้ยว น้ำกระจะมาตติใส่ตรงรูทั้งสองคล้ายแว่น มียางกันที่ขอบกระจะกเพื่อไม่ให้น้ำซึม ชาวเลมีความสามารถพิเศษในการสังเกตแหล่งที่อาศัยของปลา..."²

ปัจจุบันชาวเล โดยเฉพาะที่เกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีแนวโน้มว่าจะยุติการเร่ร่อน เปลี่ยนมาสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นหลักแหล่ง แม้จะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบใหม่ แต่ก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเลไว้

การเรียกชื่อชาวเล

ชนกลุ่มน้อยที่เรียกว่า "ชาวเล" นี้ มีชื่อเรียกต่างกันหลายชื่อ ดังเช่น ชาวเลจะเรียกตัวเองว่า มอเกิน (Moken) หรือ เมากเกิน (Mawken) ส่วนชนกลุ่มอื่นจะเรียกชื่อชาวเลต่างกัันดังนี้ กล่าวคือ พม่าเรียกชาวเลว่า "เซลัง"(Selang) เพี้ยนมาเป็น "กลาง" ในภาษาไทย นอกจากนั้นยังเรียกเพี้ยนเป็น "เซลอง"(Selong) และ "เซลอน"(Selon) อีกด้วย มลายูเรียกชาวเลว่า "อริงเลาต์" (Orang Laut) "รายต์เลาต์" (Rayat-Laut) ซึ่งหมายถึง คนน้ำ หรือ "อริง เซลัต" (Orang Selat) หมายถึง คนช่องแคบ อินโดนีเซียเรียกชาวเลว่า "บาโจ" (Badjo) "บาโระ" (Barak) "เซกะฮ์" (Sekah) "จुरू" (Juru) และ "รายต์" (Rayat) ในสุมาตราฝั่งตะวันออกเรียกชาวเลว่า "รายต์" (Rayat) หรือ "กัวลา" (Kuala)³ อังกฤษเรียกชาวเลว่า "Sea Gypsies" หรือ "Sea Dyaks" ส่วนคนไทยเรียกชาวเลว่า "ชาวน้ำ" "ชาวเล" และ "ไทยใหม่" ซึ่งในบรรดาคำทั้ง 3 คำดังกล่าว คำว่า "ชาวเล" เป็นคำที่ยอมรับกันทั่วไป คำว่า "ชาวน้ำ" นั้นค่อนข้างจะเป็นคำที่เป็นทางการ แต่เป็นคำที่แสดงต่อความรู้สึกของชาวเลมากที่สุด ถือว่าเป็นคำที่ค่อนข้างไม่สุภาพ เพราะความหมายลึก ๆ ของคำว่า น้ำในคำนี้ หมายถึง น้ำอสุจิ⁵ ทั้งนี้เพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรม นั่นเอง ส่วนคำว่า "ไทยใหม่" เป็นคำที่เพิ่งใช้เป็นทางการ ทำให้ชาวเลมีความรู้สึกว่าเขาเป็นคนไทย และเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยด้วย

ชาวเลที่เป็นกลุ่มกรณีศึกษา คือ ชาวเลที่อาศัยอยู่บนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะในหมู่เกาะอาดัง-ราวี เขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ซึ่งชาวเลดังกล่าวอยู่ในกลุ่มอุรักลาไวย์ (Urak Lawoi)

ชาติพันธุ์

การศึกษาชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ละเอียดนั้นทำได้ยาก เพราะภูมิภาคนี้ได้มีการผสมผสานของชาติพันธุ์มนุษย์หลายชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาติพันธุ์มองโกลอยด์ (Mongoloid) กอเทซออยด์ (Caucasoid) และนิกรอยด์ (Negroid) จากการศึกษาของ เฮช โรบินสัน (H. Robinson)^๘ พบว่าชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเพียง 2 กลุ่มเท่านั้น คือ ชาติพันธุ์กลุ่มมองโกลอยด์ใต้ (Southern Mongoloid Groups) กับชาติพันธุ์กลุ่มมาเลย์ (Malay Groups)

ชาวเลเป็นชาติพันธุ์ย่อยในกลุ่มชาติพันธุ์มาเลย์ (Malay Groups) ลักษณะทางภาษาทั่วไปของชาวเลจึงคล้ายกับ คนมาเลย์ภูมิบุตร หรืออินโดนีเซีย บรูไน และฟิลิปปินส์ กล่าวคือ ลักษณะของกระดูกศีรษะ ลักษณะสีของเส้นผม สีของผิวและนัยน์ตา ขนาด และรูปร่างทั่วไป เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะถิ่นเดิมของชาวเลจะเร่ร่อนอยู่ตั้งแต่ฟิลิปปินส์จนถึงตอนใต้ของประเทศพม่า

การแบ่งกลุ่ม

นักวิชาการผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเล ได้แบ่งกลุ่มชาวเลตามหลักเกณฑ์และทัศนคติของตนเอง อาทิ ประพันธ์ เรื่องณรงค์ กล่าวไว้ "...ปรากฏว่ามีผู้แบ่งชาวน้ำออกเป็น 3 พวก คือ พวกที่ 1 เรียกว่า พวกมะละกา พวกที่ 2 เรียกว่า พวกลิงคา และพวกที่ 3 เรียกว่า พวกมาซิง" และว่า "...พวกที่อยู่ในประเทศไทยเป็นพวกชาวน้ำผสม คือ ผสมปนเปกันระหว่างสามพวกดังกล่าว"^๗

คริสโตเฟอร์ คอร์ต (Cristopher Court)^๘ แบ่งชาวเลเป็น 2 กลุ่ม คือ ชาวเลกลุ่มชาวเกาะแท้ (Chao Koh Thae) กับกลุ่มไทยใหม่ (Thaimai) เดวิด ไฮแกน (David Hogan)^๙ แบ่งชาวเลตามหลักภาษาศาสตร์ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมอเก็น (Moken) กลุ่มมอเกลิน (Moklen) และ กลุ่มอุร์กลาไว๋ (Urak Lawoi)

ส่วน อาภรณ์ อุกฤษณ์¹⁰ อาจารย์หลักคตินวิทยา แบ่งชาวเลเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มมอเกิน (Moken) ซึ่งยังแบ่งลงไปอีก 2 กลุ่มย่อย คือ "มอเกินปูเลา" (Moken Pulau) หมายถึง มอเกินเกาะ และ "มอเกินตานับ" (Moken Tanab) หมายถึง "มอเกินบก" กับกลุ่ม "อُرักลาไว" (Urak Lawoi) ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะ อยู่ในกลุ่มอُرักลาไว (Urak Lawoi)¹¹

ตำนาน

ยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวเล แต่จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ชาวเล ได้พบตำนานจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับกำเนิดและความเป็นมาของชาวเล ซึ่งเรียบเรียงตามลำดับสาระของตำนานเหล่านั้นได้ ดังนี้ นิทานพื้นบ้านเรื่อง "ชาวเล" จากเกาะภูเก็ต¹² เล่าว่า นับได้ขึ้นไปบนสวรรค์ เพื่อสั่งสอนชาวสวรรค์ให้ประพฤติปฏิบัติตาม แต่เมื่อพวกเขาสวรรค์ไม่ประพฤติปฏิบัติตาม นบิก็บันดาลให้สวรรค์ล่ม ชาวสวรรค์พวกหนึ่งตกสวรรค์ไปอยู่ป่าเป็นชาวป่า อีกพวกหนึ่งตกไปอยู่ในทะเลเป็นชาวทะเลหรือชาวเล คนพวกนี้จึง ไม่มีศาสนา จุดประสงค์หลักของนิทานเรื่องนี้ต้องการบอกให้รู้ถึงกำเนิดของชาวเลทั่วไป กับเหตุที่ชาวเล เป็นคน ไม่มีศาสนา โดยเฉพาะ

ตำนานของชาวเลเรื่องหนึ่ง กล่าวถึงกำเนิดของมนุษย์ว่า " ... นานมาแล้ว ได้เกิด ไฟล้าง โลก เหลือไว้แต่ผู้หญิงคนหนึ่ง เมื่อผู้หญิงคนนั้นหันสะ โปก ไปทางทิศตะวันออก ได้ให้กำเนิดคนผิวขาว หันสะ โปก ไปทางทิศเหนือก็ให้กำเนิดชาวพม่า หันสะ โปก ไปทางทิศตะวันตกให้กำเนิดชาวอินเดีย หันสะ โปก ไปทางทิศใต้ให้กำเนิดชาวจีน หันสะ โปก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือให้กำเนิดชาวมลายู หันสะ โปก ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือให้กำเนิดชาวกาลา (Indian Coolies) หันสะ โปก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ให้กำเนิดชาวออสเตรเลีย หรือ ออรัล ลาดูต (อُرักลาไว) และเมื่อหันสะ โปก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ก็ให้กำเนิดชาวมอเกิน (Moken) ต่อมาหญิงสาวผู้นี้ได้ขอร้องให้ยักษ์ใจดีคนหนึ่งสร้าง เกาะและ

สร้างโลกใหม่ให้มนุษย์โลกอาศัยอยู่จนทุกวันนี้"¹³ จากตำนานเรื่องนี้ทำให้มองเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น เกี่ยวกับกำเนิดของชาวเลกลุ่มมอเก็นและกลุ่มอูร์กลาไว้อยู่ที่ร่วมบรรพบุรุษเดียวกัน

ตำนานอีกหนึ่งเรื่องหนึ่งของชาวเลมอเก็นแถบหมู่เกาะสุรินทร์ เล่าว่า¹⁴ เดิมครั้งที่ชาวเลยังคงอยู่รวมกลุ่มเดียวกันเป็นกลุ่มใหญ่ ได้หนีโจรสลัดจนแตกแยกกันไป พวกหนึ่งถูกโจรสลัดจับได้เอาไปขายให้เจ้าเมืองในแถบดินแดนทางภาคใต้ของมาเลเซีย เพื่อใช้เป็นแรงงานสร้างเมืองใหม่ อีกพวกหนึ่ง คือ พวกมอเก็นนั้นผู้ชายถูกจับไปเป็นทหาร ผู้หญิงถูกจับไปเสกสมเพื่อขยายจำนวนพลเมือง พวกที่ไม่ถูกจับแต่จวนตัวก็ทิ้งเรือหนีขึ้นบกไปเป็นพวกมอเก็นบก (Moken Tanab) ส่วนพวกที่ไม่จวนตัวก็หนีไปกับเรือไปอาศัยตามเกาะต่าง ๆ ทั้งในเขตประเทศไทยและประเทศพม่า เป็นพวกมอเก็นเกาะ (Moken Pulau) อยู่กันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับตำนานอีกหนึ่งเรื่องหนึ่งที่อาภรณ์ อุกฤษณ์ ได้อ้างถึงตำนานที่ชาวมอเก็นที่เมืองมะริดเล่าแก่ Bernatzik ว่า "มอเก็นบางกลุ่มถูกชาวมาเลย์จับตัวไปและได้แต่งงานกับชาวมาเลย์ ชาวจีนและนิกริต และกลายเป็นอูร์กลาอูต หรืออูร์กลอนตา"¹⁵ ตำนานทั้งสองเรื่องนี้จึงใกล้เคียงและมีความเป็นไปได้มากขึ้น ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความมีบรรพบุรุษร่วมกันของชาวเลกลุ่มมอเก็นกับกลุ่มอูร์กลาไว้อยู่ โดยเฉพาะตำนานเรื่องหลังยังแสดงให้เห็นว่า ชาวเลกลุ่มมอเก็นเป็นบรรพบุรุษของชาวเลกลุ่มอูร์กลาไว้อีกด้วยเกี่ยวกับเรื่องนี้นักภาษาศาสตร์บางคน โดยเฉพาะอมร ทวีศักดิ์ ไม่เห็นด้วย ด้วยว่า "การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาของกลุ่มชนนั้น จะยึดศัพท์เครือญาติเป็นหลัก เพราะแม้ศัพท์อื่น ๆ จะเปลี่ยนไป แต่ศัพท์คำเรียก ญาติ เช่น พ่อ แม่ พี่ ป้า อา ฯลฯ ก็ไม่น่าจะเปลี่ยน เนื่องจากเป็นศัพท์ที่เรียกกันอย่างต่อเนื่อง และจากการเปรียบเทียบศัพท์เครือญาติของชาวเลทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันมาก จึงไม่น่าจะมีบรรพบุรุษร่วมกัน"¹⁶

อย่างไรก็ตามแม้จะอาศัยการศึกษาทางด้านชาติพันธุ์วิทยาเข้ามาช่วยด้วย ก็ยังไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้ เพราะว่ามีปัจจุบันได้มีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ทั้ง เผ่าพันธุ์ชาวเลด้วยกันเอง กับทั้งเผ่าพันธุ์อื่นที่ไม่ใช่เผ่าพันธุ์ชาวเลอีกด้วย

การตั้งถิ่นฐานของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ

กลุ่มแรก

จรัส งามมัน กล่าวไว้ในปริทัศน์พนธ์เรื่อง "การศึกษานิทานชาวเล จังหวัดสตูล" ว่า¹⁷ ผู้ที่มาอาศัยอยู่ที่เกาะลิเป๊ะคนแรก คือ โต๊ะมาหมาด หลังจากนั้นประมาณ 1 ปี โต๊ะมีรี ได้เข้ามาอยู่ด้วยพร้อมกับโต๊ะสะนู และได้ชักชวนชาวเลคนอื่น ๆ มาอยู่ที่เกาะลิเป๊ะ ชาวเลกลุ่มแรกนี้เอง ที่เป็นต้นตระกูล "หาญทะเล"

สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสตูล¹⁸ อ้างรายงานการสำรวจอุทยานทางทะเลแห่งชาติตะรุเตา ของมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2520 กล่าวว่า บุคคลแรกที่มาตั้งถิ่นฐานที่เกาะลิเป๊ะเป็นชาวอินโดนีเซีย ชื่อ ฮีลี ไปมาค้าขายระหว่างปีนังกับไทย มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะไม้คานก่อน ภายหลังแต่งงานกับหญิงชาวเล แล้วย้ายไปอยู่ที่เกาะบูโหลน จนครั้งสุดท้ายได้ย้ายไปอยู่เป็นการถาวรที่เกาะลิเป๊ะ

อุเท็ง หาญทะเล อายุ 67 ปี ชาวเกาะลิเป๊ะ หลานตาของโต๊ะมีรี เล่าให้ฟังแตกต่างกันออกไปเล็กน้อยว่า "โต๊ะมีรีเดินทางมาจากสิงคโปร์ เพราะรู้จักกับพระยาภูมิ นารณภักดี เจ้าเมืองสตูลขณะนั้น โต๊ะมีรีจึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่เกาะนิบิส (ลิเป๊ะ) ภายหลัง โต๊ะมีรีได้แต่งงานกับหญิงชาวเลเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีลูก 3 คน เป็น ผู้หญิง 2 คน ผู้ชาย 1 คน ตามลำดับ คือ เต๊ะ (ญ.) ซาบู (ช.-เสียชีวิต) และ คารา (ญ.-ภรรยา กำนันบรรจง อังโชติพันธ์ และเป็นแม่ของนางจินดา ซึ่งเป็นภรรยาของนายกิจชัย หอพิสุทธิสาร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านเกาะอาดัง คนปัจจุบัน)¹⁹

ความดังกล่าว สรุปได้ว่าบรรพบุรุษชาวเกาะลิเป๊ะที่มีตัวตน และเรื่องราวชัดเจนที่สุด คือ โต๊ะมีรี หรือ ฮีลี เดินทางมาจากเขตน่านน้ำมาเลเซียหรืออาจจะถึงอินโดนีเซีย ภายหลังเมื่อได้ตั้งถิ่นฐานแล้วก็ได้ชักชวนชาวเลอื่น ๆ เข้ามาอยู่ร่วม แล้วกระจายไปตามเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะอาดัง เกาะราวี ทั้งยังได้มีลูกหลานสืบสกุลไว้มากมาย จนกระทั่ง โต๊ะมีรีได้รับการยกย่องผูกพันจากลูกหลานต่อมา ถึงกับได้สร้างศาลเอาไว้หน้าเกาะที่เรียกว่า "หลาทวด" เพื่อสักการะบูชาตลอดไป

กลุ่มที่สอง

พ.ศ. 2452 พระยาภูมินารักษ์ เจ้าเมืองสตูล ได้ชักชวนชาวเลเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ให้มาตั้งหลักแหล่งที่เกาะลิเป๊ะและเกาะอาดัง ทั้งนี้เพื่อแสดงหลักฐานว่า เกาะทั้งสองเป็นของไทย เพราะมีคนไทยอาศัยอยู่ จะได้ไม่ต้องถูกอังกฤษยึดครอง เนื่องจากในสมัยดังกล่าว อังกฤษกำลังมาอิทธิพลในแหลมมลายู และกำลังดำเนินการปักปันเขตแดนระหว่างมลายูกับไทยอยู่ ชาวเลที่อพยพมาจากเกาะลันตา เป็นชาวเลสกุล "ทะเลเล็ก"

กลุ่มใหม่

เป็นชาวเลกลุ่มที่อพยพเข้าไปอยู่ใหม่ รวมทั้งชนกลุ่มอื่นด้วย ชาวเลเกาะลิเป๊ะ และเกาะอาดังกลุ่มใหม่ใช้นามสกุลต่างจาก 2 สกุล ดังกล่าวข้างต้น

ชีวิตความเป็นอยู่

1. ประชากร

ประชากรชาวเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ส่วนใหญ่เป็นชาวเลสัญชาติไทยมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชน การย้ายถิ่นของประชากรมักมีการย้ายเข้า การย้ายออกมีน้อยมากจนเกือบไม่มี เว้นแต่การย้ายชั่วคราวเพื่อไปทำการประมงในบางฤดูกาล แต่ก็ย้ายกลับมาอีก

1.1 โครงสร้างประชากร

ในปี พ.ศ. 2534 เกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีโครงสร้างประชากร

ดังนี้²⁰

จำนวนหลังคาเรือน	135 หลังคาเรือน
จำนวนประชากร	806 คน
จำแนกเป็นประชากร - ชาย	422 คน
- หญิง	384 คน

จำนวนคนเกิด	14 คน
จำนวนคนตาย	7 คน
อัตราการเกิด/พัน	17.37
อัตราการตาย/พัน	8.68
อัตราเพิ่ม/พัน	8.68

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
0-4	119	14.76
5-9	103	12.78
10-14	94	11.66
15-19	90	11.17
20-24	79	9.80
25-29	65	8.07
30-34	51	6.33
35-39	42	5.21
40-44	33	4.09
45-49	30	3.72
50-54	27	3.35
55-59	25	3.10
60-64	15	1.86
65-69	12	1.49

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ (ต่อ)

กลุ่มอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
70-74	9	1.12
75 ขึ้นไป	12	1.49

ที่มา : รายงาน "ข้อมูลทั่วไปของสถานีอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ปี 2534

1.2 ลักษณะครอบครัว

ขนาดของครอบครัวบนเกาะอาดังและเกาะลิปะ มีอัตราเฉลี่ย

6-8 คน ลักษณะที่พบโดยทั่วไป แต่เดิมเป็นครอบครัวแบบครอบครัวขยาย ปัจจุบันประมาณร้อยละ 72 เป็นครอบครัวเดี่ยว คือ ครอบครัวที่มีเพียงสามีภรรยาและบุตรที่ยังไม่สมรส เพียงร้อยละ 28 เท่านั้นที่ยังคงเป็นครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย สามีภรรยา พ่อ แม่ ญาติพี่น้องทั้งของฝ่ายสามีและภรรยา บางที่ญาติพี่น้องหรือบุตรเมื่อสมรสแล้วก็ยังคงอยู่กับครอบครัวเดิม ทำให้ครอบครัวขยายมีคู่สามีภรรยาตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป แนวโน้มที่ทำให้เพิ่มจำนวนครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นและอย่างรวดเร็ว เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้คู่สมรสแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ เพื่อความมั่นคงของครอบครัวภายหลังการสมรส

1.3 สถานภาพของบุคคลในครอบครัว

สถานภาพของบุคคลในครอบครัวชาวเลเกาะอาดัง-ลิปะ มีดังนี้

1.3.1 หัวหน้าครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย หัวหน้าครอบครัว

ที่ เป็นผู้หญิงประมาณร้อยละ 4 หัวหน้าครอบครัวหรือสามีโดยทั่วไป มีหน้าที่ทำงานนอกบ้าน กลับบ้านต้องทำอาหารเลี้ยงครอบครัว เงินที่หาได้จะนำมามอบให้ภรรยา บางครั้งภรรยา

จะเป็นผู้ไปปรับเงินค่าจ้างจากนายจ้างเอง หัวหน้าครอบครัวชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ อยู่ในสภาพที่ "กลัวเมีย" เช่น ขณะที่มัสสุราเมื่อภรรยาไปตามก็จะกลับบ้านไม่กล้า ทักท้วงภรรยา เวลาว่างนิยมดื่มสุรา เล่นการพนันโดยเฉพาะ ไพ่รัมมีและ ไพ่ป็อกแดง

1.3.2 ภรรยา อยู่กับบ้าน ทางานบ้านบ้างในตอนเช้า เช่น ซักผ้า ทำอาหาร การทำงานนอกบ้านเกือบไม่มี แต่ปัจจุบันภรรยาเริ่มออกไปช่วยสามีนอกบ้านบ้างแล้ว เช่น ตกเบ็ด จับปลา เก็บหอย ต่อยหอย ฯลฯ ภรรยาชาวเลเกาะอาดัง-ลิเป๊ะ มีเวลาว่างมาก ประมาณร้อยละ 80 ของเวลาในวันหนึ่ง ๆ จะใช้ในการเล่นการพนัน โดยเฉพาะ ไพ่ห้องไทยและ ไพ่ป็อกแดง

1.3.3 หนุ่มสาว หนุ่มสาวเริ่มออกทะเลหาประมง สาวชาวเลมักอยู่กับบ้าน รวมกลุ่มฝึกและตั้งคณะร้องเงิงหรือรำวง ซึ่งถือเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับในสังคม ปัจจุบันในฤดูกาลท่องเที่ยว สาวชาวเลบางคนจะหันมาทำงานรับจ้างเสิร์ฟอาหารตามร้านที่บริการอาหารแก่นักท่องเที่ยว

เวลาของความเป็นหนุ่มสาวของชาวเลเกาะอาดัง-ลิเป๊ะ มีน้อย โดยทั่วไปหญิงจะแต่งงานเฉลี่ยอายุ 16-17 ปี และชาย 19-20 ปี ทั้งนี้เพราะหนุ่มสาวมีโอกาสพบกันโดยอิสระมาก

1.3.4 เด็ก เด็กชาวเลเรียนหนังสือในโรงเรียน ร้อยละ 90 เด็กชาวเล มีเวลาว่างมาก วันเสาร์-อาทิตย์ เด็กชายจะตามพ่อแม่ออกทะเลเพื่อช่วยและหาประสบการณ์ในการดำรงชีพ เด็กหญิงจะช่วยทำงานบ้าน นอกเหนือจากการเล่นตามวัย

1.3.5 คนชรา คนชราถือว่าหมดหน้าที่การงานทุกอย่าง จะต้องอยู่ในความดูแลของลูกหลาน คนชราชาวเลจะได้รับการเอาใจใส่ และยอมรับจากลูกหลานเป็นอย่างดี เช่น จะได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ พิธีกรรมในประเพณีลอยเรือ เป็นต้น

1.4 การสืบสกุล

แต่เดิมก่อนมีนามสกุลชาวเลจะถือฝ่ายมารดาเป็นหลัก แม้ปัจจุบันการถือฝ่ายมารดาก็ยังคงมีอยู่

ปัจจุบันชาวเลบนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีนามสกุลใช้ จาก เอกสาร "บัตรอนามัยประจำครอบครัว" ของ "สถานีอนามัยเกาะอาดัง" จำนวน 48 นามสกุล รวม 605 คน ปรากฏตัวเลขเกี่ยวกับนามสกุลของชาวเลเกาะอาดังและเกาะ ลิเป๊ะที่น่าสนใจ ดังนี้

ตาราง 5 แสดงความถี่ของการใช้นามสกุล "หาญทะเล"

นามสกุล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หาญทะเล	441	72.89
ทะเลเล็ก	3	0.50
นามสกุลอื่น	158	26.11
ไม่ปรากฏนามสกุล	3	0.50

ที่มา : สถานีอนามัยเกาะอาดัง หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล พ.ศ. 2535

นามสกุลตามที่ปรากฏตามตารางข้างบน มีจำนวน 48 นามสกุล ลำดับจากจำนวนผู้ใช้นามากมาหาน้อย ดังนี้²¹

หาญทะเล	441	พันแสน	2
พระอ๊ะ	21	สุนทรไชย	2
สิริอ่อน	19	เอียบนุช	2
หลีกั้ง, หลีกั้ง (6,5)	11	กระจำงดาบ	1
เกาะแก้ว	8	กุลโพธิ์	1
แซ่โก้ย	8	ชาวเรือ	1

ประมงกิจ	8	แซ่ฮอง	1
สุวรรณกุล	8	แซ่ฮอง	1
เส้นทลี่	7	ทองเกลี้ยง	1
ย้อยสาย	5	ท่อนมณี	1
บวงจาก	4	ทลสี	1
สำเนียงล้ำ	4	เทศทั่ว	1
สิงขโรทัย	4	บ๋ายาสิน	1
ยาค่า	4	ลมนเจริญ	1
เกาะมดคัน	3	ลอยประเสริฐ	1
ทะเลเล็ก	3	เวชสิทธิ์	1
มอญแก้ว	3	ศิริวัฒนากุล	1
หอพิสุทธิสาร	3	ศรีสุวรรณ	1
เกาะสิริเร่	2	สมบัติมาก	1
ไข่มพัตน์	2	แสงแก้ว	1
คันฉิก	2	อัง โสณพันธ์	1
ตัวนมณี	2	เอี้ยวเหล็ก	1
เบ็ญจรงค์	2	ฮัมมูซอ	1
เบาใจ	2	(ไม่ปรากฏนามสกุล)	3

1.5 การวางแผนครอบครัว²

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวระดับปานกลาง เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวประมาณ 70 % ครอบครัวที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี จะมีบุตรไม่เกิน 2 คน การแต่งงานมีบุตร หญิงจะเริ่มตั้งแต่อายุ 15-16 ปี ปี พ.ศ. 2534 มีหญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุระหว่าง 15-44 ปี จำนวน 161 คน วิธีการการคุมกำเนิดที่นิยม คือ ฉีดยากับการใช้ยาเม็ด การทำหมันถาวร และ

การใช้ลงอย่างอนามัยจะนิยมใช้ในหมู่พวกประมง ซึ่งมาจากภายนอกเท่านั้น

ตารางที่ 6 แสดงการใช้บริการวางแผนครอบครัวของหญิงวัยเจริญพันธุ์

หญิงวัยเจริญพันธุ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนทั้งสิ้น	161	
จำนวนที่อยู่กินกับสามี	151	93.79
จำนวนที่อยู่กินกับสามีที่มาใช้บริการวางแผนครอบครัว	94	62.25
จำแนกวิธีรับบริการ - ฉีดยา	45	47.87
- ยาเม็ด	49	52.13

ที่มา : เอกสาร "ข้อมูลทั่วไปของสถานีนอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล" พ.ศ. 2534

2. ที่อยู่อาศัย

2.1 บ้าน

บ้านอาศัยแบบของชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย์ มีทั้งที่เกาะอาดังและเกาะลิปะเี ส่วนบ้านที่รับอิทธิพลจากเมือง เช่น เรือนแถวแบบร้านค้า และบ้านแบบบังกาโลว์ รีสอร์ท ซึ่งจะมีเฉพาะแต่ที่เกาะลิปะเีเท่านั้น

บ้านแบบชาวเล ทั้งที่เกาะอาดังและเกาะลิปะเีจะมีลักษณะเหมือนบ้านชาวเลกลุ่มอูรักลาไวย์ทั่วไป ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ คือ

รูปแบบ	-	เรือนเครื่องผูก ยกพื้น
สูง	-	ประมาณ 0.5-1.0 ม.
หลังคา	-	จากใบหวาย (จากจ่า) ใบมะพร้าว ใบจาก
เสา	-	ไม้กลม ไม่แปรรูป
ไม้ประกอบ	-	ไม้กลม ไม่แปรรูป
พื้น	-	ฟาก ไม้ไผ่ ไม้กระดาน
ฝา	-	ไม้ไผ่ขัดตะ
หน้าต่าง	-	ไม่มี
ประตู	-	บานเดี่ยว อาจมีทั้งหน้าบ้านและหลังบ้าน
บันได	-	3-5 ขั้น อยู่ตรงประตู อาจมีทั้งหน้าและหลังบ้าน ตามจำนวนประตู

บ้านชาวเลไม่มีการสร้างส่วนภายในบ้าน แต่ปัจจุบันมีบางบ้านสร้าง
ส่วนภายในบริเวณบ้านแล้ว

ตารางที่ 7 แสดงค่าความเปลี่ยนแปลงบางประการของบ้านชาวเลเกาะอาดัง
และเกาะลิเป๊ะ

ลักษณะที่เปลี่ยนแปลง		ร้อยละ
ลักษณะบ้าน	- ชั้นเดียวแบบยกพื้น	94
	- ชั้นเดียว ไม้ยกพื้น	6
หลังคา	- มุงจาก	88
	- มุงสังกะสี	12

ตารางที่ 7 แสดงค่าความเปลี่ยนแปลงบางประการของบ้านชาวเลเกาะอาดัง
และเกาะลิเป๊ะ (ต่อ)

	ลักษณะที่เปลี่ยนแปลง	ร้อยละ
ฝาบ้าน	- แบบฝาขัดแตะ	64
	- แบบฝากระดาน	36

ที่มา : เอกสาร "ข้อมูลทั่วไปของสถานีอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล"
พ.ศ. 2534

2.2 สิ่งก่อสร้างอื่น

นอกจากบ้านเรือนที่อาศัยแล้ว บนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ยังมีสิ่ง
ก่อสร้างอื่น ๆ อีก ดังนี้

2.2.1 สิ่งก่อสร้างของทางราชการ

- 1) โรงเรียน 1 แห่ง ประกอบด้วย อาคารเรียน
บ้านพักครู ส้วม
- 2) สถานีอนามัย 1 แห่ง ประกอบด้วย ที่ทำการสถานี
บ้านพักเจ้าพนักงาน เสาอากาศรับ-ส่งวิทยุสื่อสารของโครงการ พอ.สว.
- 3) หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตะรุเตา สาขาเกาะ
อาดัง ประกอบด้วย ที่ทำการสาขา เรือนพักนักท่องเที่ยว บ้านพักเจ้าหน้าที่ บ้านพักคนงาน
- 4) หน่วยทดลองเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทะเล
- 5) ถังเก็บน้ำฝนของ ร.พ.ช.
- 6) ถังประปา ท่อประปา และก๊อกประปาหมู่บ้าน

2.2.2 ศาลาของหมู่บ้าน

- 1) หลาหวัด 1 หลัง
- 2) ศาลาประดิษฐานพระพุทธรูป 1 หลัง

2.2.3 สิ่งก่อสร้างของเอกชน

มีรีสอร์ทของเอกชน 3 แห่ง ประกอบด้วย

- 1) บังกาโลว์ จำนวน 60 หลัง
- 2) เรือนแถว จำนวน 2 หลัง มี 14 ห้อง

3. การอนามัยและสาธารณสุข^{2,3}

ข้อมูลเกี่ยวกับการอนามัยและสาธารณสุข ของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิดีเป๊ะ มีดังนี้

3.1 การอนามัยบุคคล

3.1.1 การรักษาสุขภาพร่างกาย

คนรุ่นใหม่ อายุต่ำกว่า 25 ปี มีแนวโน้มในการระวังรักษาสุขภาพร่างกายสูงขึ้น เช่น การแปรงฟัน การใช้สบู่ถูตัวและการสวมรองเท้า ส่วนคนรุ่นเก่ายังคงไม่เปลี่ยนแปลง

3.1.2 การรับภูมิคุ้มกันโรค

ชาวบ้านจะได้รับภูมิคุ้มกันโรค ตามกำหนดของทางราชการ โดยเฉพาะในเด็กจะได้รับภูมิคุ้มกันโรคคอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก หัด และวัณโรค ครบทุกระยะ

ตารางที่ 8 แสดงงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ของสถานี
อนามัยเกาะอาดัง ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล
ปีงบประมาณ 2534

วัคซีน	จำนวนเด็ก (คน)	เป้าหมาย (คน)	ผลงาน (คน)	ร้อยละ
บี.ซี.จี.	17	14	17	100
ดี.ที.พี.เข็ม 3	17	14	17	100
ไอ.พี.วี. -3	17	14	17	100
หัด	17	14	17	100
ที.ที.	จำนวนคนท้อง (คน)	เป้าหมาย (คน)	ผลงาน (คน)	ร้อยละ
	13	12	13	100

ที่มา : เอกสาร "ข้อมูลทั่วไปของสถานีอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล"
ปี พ.ศ. 2534

3.1.3 การรับบริการสาธารณสุขอื่น ๆ

สถานีอนามัยเกาะอาดัง ได้ให้บริการตรวจสอบสุขภาพ กับ
รักษาฟันและตา โดยอาศัยชุดแพทย์เคลื่อนที่ของโครงการ พอ.สว. ทั้งตรวจรักษาในพื้นที่
และส่ง ไปรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลภายนอกในรายที่จำเป็น

สถานีอนามัยเกาะอาดังมีบริการ "การพยาบาลทางอากาศ"
ร่วมกับคณะแพทย์ชุด พอ.สว. โรคที่ต้องอาศัยการบริการทางอากาศ ส่วนใหญ่มี 2 โรค คือ
โรคทางเดินอาหาร ได้แก่ ท้องร่วง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นท้องร่วงในเด็ก กับโรคเกี่ยวกับ

ระบบหายใจ โดยเฉพาะปอดอักเสบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532-2535 มีสถิติการปฏิบัติงาน
การพยาบาลทางอากาศ ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงการปฏิบัติการพยาบาลทางอากาศของสถานีอนามัยเกาะอาดัง

พ.ศ.	จำนวนที่รับเข้ารักษา (คน)	จำนวนส่งต่อ (คน)
2532	24	3
2533	48	5
2534	31	10
2535 (ถึงมีนาคม)	26	4

ที่มา : สถานีอนามัยเกาะอาดัง หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง
จังหวัดสตูล พ.ศ. 2535

นอกจากนี้ สถานีนอนามัยเกาะอาดังยังให้บริการดูแลตรวจ
สุขภาพนักเรียน ในโรงเรียนด้วย

ตารางที่ 10 แสดงงานอนามัยโรงเรียนของสถานีนอนามัยเกาะอาดัง ตำบลเกาะ
สำหรับ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ปีงบประมาณ 2534

กิจกรรม	เป้าหมาย	ผลงาน	ร้อยละ
ตรวจสอบสุขภาพนักเรียน	51	91	100
รักษาพยาบาล	16	58	100
ติดตามผลการรักษา	16	58	100
สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน	50	57	100

ที่มา : เอกสาร "ข้อมูลทั่วไปของสถานีนอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล"
พ.ศ. 2534

3.2 อาหารและคุณค่าทางโภชนาการ

3.2.1 การบริโภคอาหาร

ชาวบ้านยังไม่มีความรู้ทางโภชนาการ การให้ความรู้แก่
ชาวบ้านยังทำได้ยาก เพราะชาวบ้านไม่ยอมรับ ต้องทำโครงการผ่านทางโรงเรียน
โดยทั่วไปชาวบ้านจะบริโภคอาหารถึง 3 มื้อ อาหารหลัก
มีข้าว หัวมัน อาหารทะเล วิธีปรุงมีทั้งแกง ต้ม ทอด ยำ และเผา ไม่นิยมบริโภคผัก
การบริโภคอาหารโดยทั่วไป โดยเฉพาะในครอบครัวยังคง
ใช้มือ จะใช้ช้อนเฉพาะที่ร้านอาหารซึ่งมีไม่มากนัก ร้านอาหารที่มีก็เพื่อบริการนักท่องเที่ยว

3.2.2 การถนอมอาหาร

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มักบริโภคอาหารสดจึงไม่จำเป็นต้องถนอมอาหารมากนัก แต่หากต้องทำ เช่น ปลา ก็จะใช้วิธีการทำตากแห้ง

3.2.3 เครื่องดื่ม

เครื่องดื่ม ทั้งประเภทมีแอลกอฮอล์และ ไม่มีแอลกอฮอล์ของพื้นบ้านนั้น ไม่มี แต่ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ นิยมดื่มสุรามากโดยเฉพาะสุราขาวซึ่งต้องขอมมาจากภายนอก

3.2.4 น้ำดื่ม น้ำใช้

น้ำดื่ม แต่เดิมได้มาจากน้ำตกที่เกาะอาดังและที่บ่อหินเกาะลิเป๊ะ ปัจจุบันมีบ่อน้ำบาดาลที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนน้ำใช้ได้จากน้ำตก และบ่อที่ขุดขึ้นภายหลัง จำนวน 11 บ่อ ในจำนวนนี้มีบ่อที่ถูกหลักอนามัย ระดับกลาง 4 บ่อ นอกจากนั้นยังมีถังเก็บน้ำฝนอีกจำนวนหนึ่ง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 แสดงแหล่งน้ำและแหล่งสำรองน้ำดื่ม น้ำใช้ ของเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ

ประเภทแหล่งน้ำ	อาดัง	ลิเป๊ะ
บ่อน้ำ	2	11
ถังเก็บน้ำฝน	2	13

ที่มา : จรัส งามสมัน การศึกษานันทนาการชาวเล จังหวัดสตูล ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัย 2534 และสถานีอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล
 พ.ศ. 2535

3.3 การกำจัดของเสีย

การกำจัดขยะโดยการขุดหลุมฝัง ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีมาก ภายใต้อาณัติของ อบต. และ ผสส. โดยการแบ่งพื้นที่กันรับผิดชอบ

การกำจัดน้ำเสีย โดยเฉพาะน้ำเสียจากการที่นักท่องเที่ยว มาใช้บริการ บ้านพักของการอุทยานฯ ปีงบประมาณ 2535 กำลังได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน สำหรับส่วน บนเกาะลิเป๊ะ มีร้อยละ 100 ส่วนบนเกาะอาดัง มีใช้เฉพาะที่สำนักงาน และที่พักของทางการอุทยานฯ แต่ชาวบ้านยังไม่มี

3.4 งานอนามัยแม่และเด็ก

เดิมชาวเสบนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ นิยมฝากครรภ์กับหมอตัวแบาย ปัจจุบันนิยมฝากครรภ์กับเจ้าหน้าที่ผดุงครรภ์ของทางสถานอนามัย

การบริหารลดมารดาและทารก ทางสถานอนามัยจะไปเยี่ยมรายละ 3 ครั้ง เพื่อแนะนำเรื่องการให้นม อาบน้ำ ดูแลสะดือ การใช้แป้ง การใส่ลมในช่องท้องของเด็ก รวมทั้งการนัดให้มาเด็กไปรับภูมิคุ้มกันโรคและชั่งน้ำหนัก

ในปี พ.ศ. 2534 มีงานอนามัยแม่และเด็กที่ปฏิบัติ ดังตาราง
ต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงการปฏิบัติงานอนามัยแม่และเด็กของสถานอนามัยเกาะอาดัง

งาน	เป้าหมาย (คน)	ผลงาน (คน)	ร้อยละ
ดูแลก่อนคลอด	17	12	70.58
ดูแลหลังคลอด	15	15	100
คลอด	15	15	100
ดูแลทารก	15	15	100
ซ่งน้ำหนักเด็ก 0-5 ปี	81	70	86.42

ที่มา : เอกสาร "ข้อมูลทั่วไปของสถานอนามัยเกาะอาดัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล"
พ.ศ. 2534

3.5 สถานอนามัยและบุคลากรทางการแพทย์สาธารณสุข

เกาะอาดังและเกาะลิบะ มีสถานอนามัยแห่งเดียวตั้งอยู่ที่เกาะลิบะ เป็นสถานปฏิบัติการของโครงการ พอ.สว. ซึ่งมีสถานีวิทยุ พอ.สว. เพื่อรักษาผู้ป่วยทางอากาศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบันด้วย

ทรัพยากรสาธารณสุขในพื้นที่เกาะอาดังและเกาะลิบะ มีดังนี้²⁴

สถานอนามัย	จำนวน 1 หลัง
บ้านพัก	จำนวน 1 หลัง
เตียงคนไข้	จำนวน 1 เตียง

รถจักรยานยนต์	จำนวน 1 คัน
เจ้าหน้าที่บริหาร	จำนวน 1 คน
พนักงานสาธารณสุข	จำนวน 1 คน
ผู้สมัครกีฬาไรดท์ผ่านการอบรม	จำนวน 2 คน
อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)	จำนวน 1 คน
ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.)	จำนวน 6 คน

4. การคมนาคมและการสื่อสาร

4.1 การคมนาคม

4.1.1 การคมนาคมภายใน

บนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ยังไม่มีถนน มีเพียงทางเดินเท้า พาหนะสำคัญมีแต่เรือ ส่วนเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีรถจักรยานยนต์สำหรับออกปฏิบัติการ

เรือของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ โดยทั่วไปมี

ขนาด ความกว้าง 1-1.5 เมตร ยาวประมาณ 5-8 เมตร ไม่มีหลังคา ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์หางยาว ใช้ทั้งการออกจับปลาและเดินทาง

4.1.2 การคมนาคมภายนอก

เส้นทางคมนาคมภายนอก มีเรือยนต์รับส่งผู้โดยสาร และนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยว ระหว่างเดือนตุลาคม-พฤษภาคม เส้นทางสายหลักสำหรับการท่องเที่ยว คือ ท่าเรือปากบารา-เกาะตะรุเตา (อำเภอหันเตเมนทะเลกา) - เกาะอาดังลิเป๊ะ มีระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 5 ชั่วโมง

เส้นทางเดินเรือขึ้นบกแผ่นดินใหญ่ของชาวเล เกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มี 2 เส้นทาง คือ

1) ลิเป๊ะ-ปากบารา ระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง

2) ลิเบีย-ปะลิส (ในมาเลเซีย) - ทำตามะลัง (สตูล)
ระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 7-8 ชั่วโมง

สำหรับทางราชการ ยังมีการเดินทางด้วยเครื่องบิน
เฮลิคอปเตอร์ อีกทางหนึ่งด้วย

4.2 การสื่อสาร

4.2.1 การสื่อสารภายใน ยังไม่มีระบบการสื่อสารภายในเกาะ
เว้นแต่มีวิทยุสื่อสารใช้ระหว่างเกาะอาดังกับเกาะลิเบ้เท่านั้น

4.2.2 การสื่อสารภายนอก ยังไม่มีการไปรษณีย์ การสื่อสารกับ
ภายนอกทำได้ทางเดียว คือ วิทยุสื่อสารซึ่งอาจติดต่อได้ถึง เกาะตระเตา ปากบารา อำเภอ
เมือง รวมทั้งเรือบริการท่องเที่ยวและเรือประมงด้วย บนเกาะอาดังและเกาะลิเบ้มีหน่วย
งานที่ใช้วิทยุสื่อสาร ดังนี้

- 1) หน่วย พอ.สว. ใช้ในกิจการแพทย์และพยาบาล
ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล และหน่วย พอ.สว.
- 2) หน่วยพิทักษ์อุทยานตระเตา สาขาเกาะอาดัง ใช้ใน
กิจการอุทยานและการท่องเที่ยว ในเครือข่ายของอุทยานแห่งชาติตระเตา ได้แก่ สาขา
ตระเตา ปากบารา และอุทยานแห่งชาติเกตรา
- 3) ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ใช้ในกิจการทั่วไป รวมทั้งติดต่อ
กับเรือประมง
- 4) โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ใช้ในกิจการการศึกษา
ติดต่อกับ สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสตูล
- 5) หน่วยเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ
- 6) หน่วยสายตรวจตำรวจน้ำ

นอกจากนี้ยังมีวิทยุสื่อสารที่ใช้ในเรือประมง และเรือโดยสาร
อีก จำนวนหนึ่ง

5. การปกครอง

5.1 การปกครองสังคม

เริ่มแรกตั้งแต่สมัยที่ไต่ะฆีร์เข้ามาอยู่ที่เกาะลิเบ๊ะใหม่ ๆ เนื่องจากไต่ะฆีร์รู้จักคุ้นเคยกับพระยาภมรินทร์ภักดี เจ้าเมืองสตูล จึงได้รับมอบให้ปกครองดูแลเกาะลิเบ๊ะ ภายหลังผู้เกี่ยวข้องในสกุลของไต่ะฆีร์ก็ได้สืบทอดการปกครองติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

เรียงตามลำดับ ดังนี้

5.1.1 ไต่ะฆีร์ หาญทะเล

5.1.2 กำนันบรรอง (กำนันจง) อังโชติพันธ์ บุตรชาย ซึ่งแต่งงานกับนาง "ดารา" บุตรสาวของไต่ะฆีร์

5.1.3 กำนันดิเรก อังโชติพันธ์ บุตรชายกำนันบรรอง อังโชติพันธ์ กับนางดารา

5.1.4 ผู้ใหญ่บ้าน กิจชัย หอพิสุทธิสาร ชาวจังหวัดเพชรบุรี บุตรชาย แต่งงานกับนางจินดา บุตรสาวของกำนันบรรอง อังโชติพันธ์

เกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ ได้รับความเอาใจใส่จากหน่วยงานราชการน้อยมาก "เจ้าหน้าที่ปกครองจะมาดูแลปีละไม่เกิน 10 ครั้ง แต่ทุกครั้งจะมาในลักษณะฉาบฉวย แบบมาท่องเที่ยว หรือพาพรรคพวกมาท่องเที่ยว และพักผ่อนมากกว่า"²⁵ ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุข จะมีแพทย์และพยาบาลมา ปีละประมาณ 3-4 ครั้ง ได้แก่ คณะแพทย์ พอ.สว. คณะแพทย์โรงพยาบาลสตูล และคณะสโมสรรไลออนส์

ปัจจุบันชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ อยู่ในเขตการปกครองหมู่ที่ 7 ตำบล เกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล นายกิจชัย หอพิสุทธิสาร เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายร้ออาด หาญทะเล เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

5.2 กระบวนการยุติธรรม

การเกิดทะเลาะวิวาทมีไม่มากนัก กรณีทะเลาะวิวาทมักเกิดจากการตีมีสุรา เด็ก ๆ ทะเลาะกันแล้วผู้ใหญ่ต่างฝ่ายต่างเข้าช่วยเด็ก หรือไม่กี่เรื่องผู้หญิง กรณีวิวาท ดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วก็จะเลิกกันไปเอง กรณีพิพาทกันระหว่างครอบครัวมักไม่ค่อยเกิด แต่หากเกิดมีเรื่องมักยุติลงได้ด้วยการไกล่เกลี่ยของตำรวจหรือผู้ใหญ่บ้าน

กรณีพิพาทที่ต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางศาล มีเพียงครั้งเดียวในรอบ 10 ปี คือ กรณียิงเจ้าหน้าที่อุทยานถึงแก่ความตาย เมื่อ พ.ศ. 2532⁶

6. การศึกษา

6.1 การศึกษาในระบบ⁷

6.1.1 โรงเรียน มีโรงเรียน 1 โรงเรียน ชื่อโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2500 บนเกาะลิเป๊ะ หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองจังหวัดสตูล ปัจจุบันเปิดสอนตั้งแต่ ป. 1-6 ประกอบด้วย อาคารเรียนที่อยู่ในสภาพดี 3 หลัง บ้านพักครู 4 หลัง สำหรับ 5 ครอบครัว โรงอาหารสภาพเก่า 1 หลัง อาคารสหกรณ์แบบชั่วคราว 1 หลัง ส้วม 2 หลัง รวม 7 ห้อง นอกจากนั้นมีเสาธงและเสารับส่งวิทยุสื่อสาร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2534

โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง เคยได้รับรางวัลที่ 1 ประเภทโรงเรียนประถม ศึกษาตอนต้น จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล เมื่อ พ.ศ. 2516

6.1.2 นักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นลูกชาวเลบนเกาะลิเป๊ะ มีส่วนหนึ่งที่มาจากเกาะอาดัง พักอยู่ที่เกาะลิเป๊ะตลอดสัปดาห์ เดินทางกลับบ้านในตอนเย็นวันศุกร์ เมื่อ พ.ศ. 2517 มีนักเรียน 96 คน⁸ สถิติจำนวนนักเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 มีดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนนักเรียน โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตั้งแต่ปีการศึกษา
2530-2534

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียน (คน)
2530	142
2531	143
2532	118
2533	115
2534	110

ที่มา : โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง
จังหวัดสตูล

- หมายเหตุ**
1. ปีการศึกษา 2530 และ 2531 จำนวนนักเรียน ที่มีตัวอยู่จริง มีค่ากว่าสถิติ²⁰
  2. ขณะเก็บรวบรวมข้อมูล ยังไม่มีสถิติของปีการศึกษา 2535

6.1.3 ครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง มาจากท้องถิ่นอื่นทั้งหมด พ.ศ. 2517 มีจำนวน 3 คน³⁰ สถิติครูตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 มีดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนครู โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530-2535

ปีการศึกษา	จำนวนครู (คน)
2530	11
2531	9
2532	8
2533	7
2534	8
2535	8

ที่มา : โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

ปกติโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง มีครูสอนวิชาสามัญเพียงพอ อาจมี ปัญหาในบางครั้งที่ครูเดินทางไปราชการนอกพื้นที่เท่านั้น ปัญหาการขาดแคลนครูมีเฉพาะ ครูสอนวิชาพิเศษ ได้แก่ ครูสอนวิชาศิลปะ นาฏศิลป์ ดนตรี และพลศึกษา ปัจจุบันครู โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง มีวัดตั้งแต่ระดับ พ.ม.- ปริญญาตรี มีนักการภารโรง 1 คน นายอนันต์ ทิมปอง เป็นครูใหญ่

โดยทั่วไปครูมีขวัญและกำลังใจดี ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหาร จากสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง ได้มาตรวจเยี่ยมและนิเทศการเรียนการสอน

เป็นประจำ ปีละ 2-3 ครั้ง นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น รวมทั้งภาคเอกชน ได้เดินทางมาเยี่ยมและให้กำลังใจอีกส่วนหนึ่ง เวลารว่างของครูนอกจากจะใช้กับการท่องเที่ยวไปตามเกาะต่าง ๆ ตกปลา ช่วยครอบครัวค้าขายหารายได้พิเศษเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว ยังใช้เวลาว่างส่วนหนึ่งในการคิดและพัฒนาโรงเรียนอีกด้วย

6.1.4 สื่อและกิจกรรมการเรียนการสอน ทางราชการได้จัดสรรงบประมาณ จัดหาสื่อการเรียนให้อย่างเพียงพอ โรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษในรอบปีรวม 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเข้าค่ายของลูกเสือและเนตรนารี กิจกรรมทัศนศึกษา เฉลี่ยจัดปีละครั้ง เคยพาครูไปทัศนศึกษาถึงจังหวัดสงขลา และกิจกรรมวันสำคัญ ซึ่งมีกิจกรรมวันปิยมหาราช วันการประถมศึกษาแห่งชาติ วันลอยกระทง วันปีใหม่ และวันเด็ก กิจกรรมดังกล่าวจัดทั้งกลางวันและกลางคืน มีทั้งภาควิชาการและบันเทิง

6.1.5 การรับบริการทางการศึกษา โรงเรียนบ้านเกาะอาดังได้
รับบริการทางการศึกษาจากทางราชการ ปีหนึ่ง ๆ ดังนี้

1) หนังสือแบบเรียน
2) สมุด
3) อุปกรณ์การเรียน ได้แก่ ดินสอ ยางลบ ไม้บรรทัด
ไม้โปรแตร์รีกเตอร์ ดินสอสี สีเทียน ฯลฯ

4) เสื้อผ้าชุดนักเรียน โดยเฉลี่ยปีละ 2 ชุด : คน
5) อาหารเสริม ได้รับบริการนมถั่วเหลือง เฉลี่ยสัปดาห์

ละ 1 ครั้ง

6) บริการสาธารณสุข ได้แก่ บริการตรวจรักษาฟัน
ตา ผิวหนัง (โรคเรื้อน หิด) และเหา กับบริการฉีดวัคซีน และภูมิคุ้มกันโรค

6.1.6 โครงการของโรงเรียน โรงเรียนบ้านเกาะอาดังมีโครงการ
การที่สำคัญ 4 โครงการ ดังนี้

1) โครงการห้องสมุดโรงเรียน ปัจจุบันใช้อาคาร
ชั่วคราว มีจำนวนหนังสือยังไม่เพียงพอ เปิดบริการแก่ชุมชนด้วย

2) โครงการอาหารกลางวัน ดำเนินการโดยหลักการที่
ว่า นักเรียนทุกคนต้องได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวัน โดยทางใดทางหนึ่ง คือ
รับประทานที่บ้าน หรือไม่ก็ที่โรงเรียน

3) โครงการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน
เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 ดำเนินการสำเร็จแล้ว 80 %

4) โครงการส่งเสริมเด็กชาวเล เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา โดยความริเริ่มของครูใหญ่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง และได้รับความร่วมมือจาก
โรงเรียนทุ่งหว้าวรัทย์ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล โครงการนี้เรียกกันทั่วไปในโรงเรียน
บ้านเกาะอาดังว่า "โครงการเจียรไนไข่มุก" เริ่มโครงการเมื่อปีการศึกษา 2530 ส่ง
นักเรียนรุ่นแรกไปเรียนที่โรงเรียนทุ่งหว้าวรัทย์ เมื่อปีการศึกษา 2533 จำนวน 3 คน
นักเรียนหนักกลับ 2 คน ปีการศึกษา 2534 ส่งอีก 1 คน คาดว่าปีการศึกษา 2535 จะส่ง
อีก 1 คน เนื่องจากชาวเลยังมองเห็นความสำคัญของการศึกษาน้อยอยู่ การลงทุนทางการ
ศึกษาโครงการดังกล่าว เป็นภาระที่ครูใหญ่ต้องจัดหาทุนเพื่อเป็นค่าอุปกรณ์การเรียน เครื่อง
แบบ โดยทางโรงเรียนทุ่งหว้าวรัทย์ อนุเคราะห์ในเรื่องที่พักและการเรียน

6.2 การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ ที่เกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ยังไม่พัฒนา

ตารางที่ 15 แสดงสื่อการศึกษาในระบบที่เกาะอาดังและเกาะลิบ๊ะ

สื่อการศึกษา	จำนวน	ข่ายของเรื่องที่รับ
(1) หนังสือพิมพ์	มีเฉพาะที่ซื้อติดมือเข้าไป ซึ่งส่วนมากเป็นครูข้าราชการ รวมทั้งนักทองเที่ยว	-
(2) ที่อ่านหนังสือของหมู่บ้าน	ไม่มี แต่โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง มีโครงการบริการห้องสมุดให้ชุมชนด้วย	-
(3) หอกระจายข่าว	ไม่มี	-
(4) วิทยุ	มีมากกว่า 30 เครื่อง	ส่วนใหญ่ฟังเพลง ทั้งจากสถานีในประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย
(5) โทรทัศน์ (ใช้เครื่องปั่นไฟ)	มีประมาณ 10 เครื่อง	ดูหนัง ละคร มวย เฉพาะวันศุกร์ จะดูหนังอินเดียจากสถานีของประเทศมาเลเซีย

ที่มา : นายสมชาย ศรีเรือง ครูโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง หมู่ที่ 7 ตำบลเกาะสาหร่าย
อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

7. เศรษฐกิจ

7.1 อาชีพ

7.1.1 การประมง

1) ผู้ประกอบการ ชาวเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีอาชีพเป็นชาวประมง โดยสายเลือด รายได้ส่วนใหญ่จึงได้จากการประมง ผู้ประกอบการประมงที่เกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มชาวประมงแท้ ชาวประมงกลุ่มนี้เป็นชาวเลทั้งสิ้น การทำประมงแบบหาเข้ากินค่า หากจะเพิ่มประสิทธิภาพการทำประมงของตน ก็ต้องอาศัยกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มนายทุน เมื่อได้ผลผลิตมาก็ต้องขายให้กับนายทุนกลุ่มนี้อีก

(2) กลุ่มนายทุน มีทั้งนายทุนที่เป็นคนจากนอกพื้นที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และนายทุนซึ่งเป็นชาวเลที่พัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นนายทุน ซึ่งนายทุนประเภทหลังนี้จะเอาเรือไปเปรียบกลุ่มชาวประมงที่น้อยกว่ากลุ่มแรก กลุ่มนายทุนจะเป็นผู้ออกทุน จัดหาอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำการประมงให้แก่กลุ่มชาวประมงแท้ โดยเป็นผู้คอยรับซื้อผลผลิตที่ชาวประมงแท้หามาได้ โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง

2) ผลผลิต ผลผลิตทางการประมงของชาวเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ได้แก่ ปลา กุ้ง หมึก หอย ปลิงทะเล รวมทั้งปลาและกุ้งมีชีวิต ซึ่งมีผู้รับซื้อไปเลี้ยงขายที่หารายได้ดีมาก ผลผลิตการประมงส่งไปขายทั้งที่ปากนารา จังหวัดสตูลตลอดถึงต่างประเทศ คือ ที่เกาะลังกาวิ และรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

3) วิธีการทำการประมง ชาวประมงเกาะอาดัง และเกาะลิเป๊ะ มีวิธีการทำการประมงหลายแบบ ได้แก่ การวางไซ วางอวน แทงฉมวก ต้า-งม แกะต๋อย เบ็ด มีทั้งเบ็ดราว เบ็ดตกเหยื่อและเบ็ดตกขนไก่ ที่ใช้สำหรับตกปลาแก้ว เพื่อส่งขายเป็นปลาที่มีชีวิต อีกด้วย

ตารางที่ 16 แสดงเครื่องมือ วิธีใช้และผลผลิตที่ได้

เครื่องมือ	วิธีใช้	ผลผลิต
(1) เบ็ดราว	วางขึงในทะเล	ปลาทุกชนิด เช่น ปลาอังกต สนางิน (ปลากุเลา) อังกตปารี (ปลากะเบน) อังกตฮียู (ปลาฉลาม)
(2) เบ็ดตก	ตกเหยื่อ ตกขนไก่ หรือขนเป็ด	ปลาอังกตและช็อด อังกตมีรี (ปลาอินทรี) อังกต้าม็อง (ปล้าม็อง) ลูกปลาอังกตกลาปู (ปลาเก๋า) ปลาอังกต้าม็อง (ปล้าม็อง) ปลาหางแข็ง
(3) ไซ	ดัก	ปลาทุกชนิด เช่น เตียวกับที้ ไซเบ็ดราว
(4) อาน	ล้อม ดัก	ปลาทุกชนิด
(5) ฉมวก	แทง	ปลาชนิดที่ต้องการ ได้แก่ ปลาอังกตกลาปู (ปลาเก๋า) อังกตบีไบต์ (ปลาสลิตทะเล)
(6) ต้า-งม	เก็บ จับ	หอย ซีไปย้อลลอะอ์ (หอยนม สาว) ซีไปย้อจ่าบัก (หอยมุก ป้าง) ซีไปย้อแม่วัง (หอยโข่ง)

ตารางที่ 16 แสดงเครื่องมือวิธีใช้และผลผลิตที่ได้ (ต่อ)

เครื่องมือ	วิธีใช้	ผลผลิต
(7) แกะต๋อย	แกะ-ต๋อย	มก) ซีไปย๋อสภาไลท์ (หอยมือ เสื่อพันซ์เล็ก) ซีไปย๋ออิมะอ๋ (หอยเสื่อพันซ์ใหญ่) กุง ชูรักมาละอ๋ (กุงเจ็ดสี หรือกุงมังกร) หอย ซีไปย๋อตรีเตะอ๋ (หอย นางรมเล็ก) ซีไปย๋อตรีบ หรือ ซีไปย๋อเตร่า (หอย นางรมใหญ่)
(8) ระเบิด	ระเบิด	ปลาทุกชนิด
(9) ยา	วางเบือ (โละ)	ปลาทุกชนิด

ที่มา : นายสุเต็ม หาญทะเล บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 7 เกาะลิบะ ตำบลเกาะ-
สำหรับ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

เครื่องมือทำการประมง ซึ่งกำลังเป็นปัญหาอยู่กับ
เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เนื่องจากมีผลต่อทำลายสภาพแวดล้อมและทำลายทั้งพันธุ์
พืชและพันธุ์สัตว์น้ำอยู่ในขณะนี้ ได้แก่ การใช้ระเบิดและการใช้ยาเบือปลา ที่เรียกตาม
ภาษาถิ่นว่า "โละยา" โดยเฉพาะการใช้ระเบิดนั้น นอกจากจะเป็นการทำลายเผ่าพันธุ์
สัตว์น้ำแล้ว ยังเป็นการทำลายปะการัง ชรรษชาติได้นำที่สวยงามได้ทองทะเล อันเป็น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย

4) การแปรรูปผลผลิต ผลผลิตทางการประมงของชาวประมงเกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ ส่วนหนึ่งจะได้รับการแปรรูปเป็นสินค้าส่งออก ผลผลิตแปรรูปดังกล่าว ได้แก่ ปลาเค็ม และปลิงทะเลตากแห้ง

การแปรรูปผลผลิตจากทะเลอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำรายได้ดีให้แก่ชาวเกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ ก็คือ "น้ำปลิง" หรือน้ำ "น้ำมามาต" มามาตเป็นปลิงทะเลชนิดหนึ่ง นามาท้มโดยไม่ต้องใส่ น้ำ เอาตัวตากแห้ง ส่วนน้ำที่ได้จากการต้มตัวมามาตจะนำบรรจุบับส่งเป็นสินค้าออก ราคาบับซื้อบับละ 200 บาท ตัวมามาตสดราคากิโลกรัมละ 250 บาท ตัวมามาตตากแห้งราคากิโลกรัมละ 120 บาท ตลาดรับซื้อที่สำคัญคือ เกาะ ลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย

7.1.2 พืชผลการเกษตร บนเกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ ไม่มีการปลูกพืชผลทางการเกษตร ไม่มีการปลูกผัก ชาวเกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ ไม่นิยมบริโภคผัก ผักที่ใช้นบนเกาะมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่นำมาบริการนักท่องเที่ยว มีพืชผลเพียงชนิดเดียวบนเกาะลิเบ๊ะที่ปลูกมาตั้งแต่สมัยไต้ะมีรี คือ มะพร้าว มะพร้าวที่มีบนเกาะทั้งหมดจึงเป็นของลูกหลานไต้ะมีรี

7.1.3 การค้าขาย

1) ผู้ซื้อขาย การค้าเป็นเพียงอาชีพของคนกลุ่มน้อยบนเกาะลิเบ๊ะ มีร้านขายของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวันและของชำอยู่แห่งเดียว คือ ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนั้นมีร้านจำหน่ายอาหาร ซึ่งบริการนักท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวเท่านั้น การค้าขายส่วนใหญ่เป็นการค้าขายแบบส่งออก ซึ่งมีทั้งส่งออกในประเทศ และต่างประเทศ

2) สินค้า สินค้าพื้นเมืองที่เป็นสินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่

(1) ปลาเค็ม

(2) เปลือกหอย

(3) ผลผลิตจากปลิงทะเล มีทั้งน้ำปลิง

(น้ำนามาด) ปลิงทะเลสด และปลิงทะเลตากแห้ง

(4) ปลาสด

(5) ปลาเป็น ส่วนใหญ่เป็นปลาเก๋า ทั้งลูกปลา ขนาดเล็กนำไปเลี้ยงต่อ ราคาขายตัวละ 25 บาท รับซื้อขายกันที่ ปากบารา และปลาขนาดใหญ่ ซึ่งมีราคาซื้อขาย ดังนี้

ขนาดน้ำหนัก	ราคาขาย
ไม่ถึง 1 กิโลกรัม	ตัวละ 50-100 บาท
1 - 4 กิโลกรัม	ตัวละ ไม่เกิน 500 บาท
4 กิโลกรัม ขึ้นไป	กิโลกรัมละ 200 บาท

7.2 กรรมสิทธิ์ที่ดินและการใช้แรงงาน

7.2.1 กรรมสิทธิ์ที่ดิน ที่ดินบนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะมีการถือครอง ทั้งผู้ถือครองรายย่อยและผู้ถือครองรายใหญ่ แต่การถือครองดังกล่าวยังไม่มีการออกเอกสารสิทธิ์รับรองถูกต้องตามกฎหมาย กรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งหมดจึงยังคงเป็นของรัฐ โดยยินยอมให้ชาวเลอาศัยอยู่ได้

7.2.2 การใช้แรงงาน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานภายในครอบครัวยังไม่มีการจ้างงานเพื่อการผลิตทางการอุตสาหกรรม

8. ภาษา

โดยทั่วไปชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ สามารถใช้ภาษาได้ 2-3 ภาษา คือ ภาษาชาวเล ภาษามลายู และภาษาไทยถิ่นใต้

ภาษาชาวเล นั้นมีเพียงแต่ภาษาพูด ยังไม่มีภาษาเขียน

8.1 ตระกูลภาษาชาวเล

ภาษาชาวเลจัดอยู่ในตระกูลมาลาโย-โพลีเนเซียน³¹ โครงสร้างทางภาษาของภาษาชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ จึงมีลักษณะคล้ายภาษามลายูมาก โดยเฉพาะคำในภาษาชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ นอกจากคำจำนวนหนึ่งจะเป็นคำ ๆ เดียวกันกับคำในภาษามลายูแล้ว ยังมีคำอีกจำนวนมากที่เพี้ยนเสียงกันกับคำในภาษามลายู ทำให้แน่ใจได้ว่าเดิมเป็นคำในภาษาเดียวกันด้วย ดังตัวอย่าง

คำที่ใช้ตรงกับภาษามลายู

ภาษาชาวเล	ภาษามลายู	ภาษาไทย
บุงา	บุงา	คอกไม้
กาก็	กาก็	เท้า
บายู	บายู	เสื่อ
อาปี	อาปี	ไฟ
มาตี	มาตี	ตาบ
ปุเลา	ปุเลา	เกาะ

คำที่ใช้เพี้ยนเสียงกับภาษามลายู

ภาษาชาวเล	ภาษามลายู	ภาษาไทย
มากัต	มากัน	กิน
อูร์ก	ออรัง	คน
อูโบ้อ์	อูบะ	ยา
ลาไว้อ์	ลาไอต	ทะเล
บเซอ	บซาร์	ใหญ่
ซา	ซาตุ	หนึ่ง

นอกจากนั้น พบว่าปัจจุบันมีแนวโน้มว่าชาวเลนิยมคำภาษาไทยถิ่นภาคใต้
ไปใช้มากขึ้นด้วย แม้บางคำจะมีคำเดิมใช้อยู่แล้วก็ตาม ดังตัวอย่าง

ภาษาชาวเล	ภาษามลายู	ภาษาไทย
เมียว	กูจิง	แมว
เร็น	รูมะฮ์	เร็น
ห้วน	มาตาฮารี	ห้วน
ตาง	ตุวิ	ตาง(สตางค์)
โรงเรียน	สกอละฮ์	โรงเรียน

8.2 โครงสร้างทางภาษา

8.2.1 หน่วยเสียง

หน่วยเสียงภาษาชาวเลเกาะอาดัง-ลิเป๊ะ ประกอบด้วย
หน่วยเสียงสระและหน่วยเสียงพยัญชนะ ไม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ดังนี้²

- 1) หน่วยเสียงสระ มี 8 หน่วย คือ /i/, /e/, /ɛ/, /ə/, /a/, /u/, /o/ และ /ɔ/
- 2) หน่วยเสียงพยัญชนะ มี 19 หน่วย คือ /p/, /t/, /c/, /k/, /ʔ/, /b/, /d/, /ʒ/, /g/, /s/, /h/, /m/, /n/, /ŋ/, /l/, /r/, /w/, และ /y/

8.2.2 คำ

คำในภาษาชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ส่วนใหญ่เป็น
คำ 2 พยางค์ ถัดไปเป็นคำพยางค์เดียว และคำ 3 พยางค์ ตามลำดับ มีคำที่พยัญชนะต้น
ควบกล้ำด้วย ดังนี้

1) คำ 2 พยางค์ มี 2 แบบ คือ

(1) คำ 2 พยางค์เต็มเสียงทั้ง 2 พยางค์ ตัวอย่าง

บาลีต (เดิน)	ตาษา (บ่อ)
อรัก (คน)	นิปัท (ต้นจาก)
ตางต (มือ)	ปูโก้อ (อวน)
อาเข (น้ำ)	ติโรธ (ลมวก)

(2) คำ 2 พยางค์ ที่พยางค์หน้ากึ่งเสียง ตัวอย่าง

ตมะท (หุง)	ลมุ (วัว)
ปชา (ขา)	บเชอ (ใหญ่)
กัตันท์ (ปู)	คมิ (เล็ก)
ปญ (เต่า)	รมัย (เหนือบ)

2) คำพยางค์เดียว ตัวอย่าง

ปะ (พ่อ)	ปี (ไป)
วาท (ลุง)	ชา (หนึ่ง)
ยับ (จวน)	ญา (เขา)
นุยท์ (ปลาหมึก)	ช้อย (ไม้)

3) คำ 3 พยางค์ ตัวอย่าง

นีนีนี (หญิง)	มญาเรท (บอก)
กิลากี (ชาย)	บนิกะท (แต่งงาน)
ราคารา (สาว)	ปมารี (เห็น)

4) คำพยัญชนะต้นควบกล้ำ ตัวอย่าง

กฺรฺว (ลิง)	กฺรฺก (ต้น)
โปฺรฺย (ทอง)	บฺุลฺกบฺุลฺก (แมงกะพรุน)
กฺรฺเบา (ควาย)	ปฺลาโนะ (กระจง)

8.2.3 การสร้างคำ³³

ภาษาชาวเลมีวิธีการสร้างคำ ดังนี้

1) คำประสม ตัวอย่าง

ภาษาชาวเล	ภาษาไทย
ปาลา (หั่ว) - ชาตัด (กะทิ)	หั่วกะทิ
อาเม็ด (เอา) - ฮาตี (ใจ)	เอาใจ
มีตา (ขอ) - ตูลก (ช่วย)	ขอช่วย
เตอเมอ (แข็ง) - อูร์ล (แรง)	แข็งแรง

คำบางคำในภาษาชาวเล จะครอบคลุมความหมายคำ

ซ้อนในภาษาไทย ตัวอย่าง

ภาษาชาวเล	ภาษาไทย
ซาเกะ	เจ็บ-ป่วย
ตานับ	ปลุก-ฝัง
ยาลัด	เดิน-ทาง
มาลับ	มีด-คำ
มาเรอ้อ	ขีด-เขียน
มีนา	ถูก-ต้อง
บาจยิ	ดี-งาม

2) คำซ้ำ มีทั้งซ้ำคำทั้งคำและซ้ำเพียงส่วนของคำ

ดังนี้

(1) ซ้ำคำทั้งคำ ตัวอย่าง

ภาษาชาวเล	(ความหมาย)	ภาษาไทย
ปามี ปามี (เข้า-เข้า)	เข้าตรู่ เข้ามาก	เข้า ๆ

ภาษาชาวเล	(ความหมาย)	ภาษาไทย
ดาบัก ดาบัก (โก๊-โก๊)	โก๊มาก	โก๊ ๆ
ฮัก ฮัก (สค-สค)	สคมาก สคเหลือเกิน	สค ๆ
ตั้น ตั้น (สูง-สูง)	สูงมาก	สูง ๆ

(2) ข้างบางส่วนของคำ ตัวอย่าง

คำเดิม	คำซ้ำ
ลากิ (ผัว)	กึลากิ (ผู้ชาย)
บน	นึบนึ (ผู้หญิง)
บัตก (ดาว)	ตักบัตก (ปลาดาว)
มุดา (หน่อม สด)	ดามุดา (หน่อมแน่น สดมาก)
มาตา (ตา)	ตามาตา (ตำรวจ)

8.2.4 ประโยค ภาษาชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบ๊ะ สร้าง
ประโยคแบบเรียงคำตามลำดับ แบบประโยคในภาษาไทย ตัวอย่าง

ภาษาชาวเล กู ซาเกะ กากิ

ภาษาไทย ฉัน เจ็บ หัว

ภาษาชาวเล ญา ลีไฮ้อ นามา? ญา ลีไฮ้อ ปลาฮู

ภาษาไทย เขา ดู อะไร? เขา ดู เรือ

ภาษาชาวเล รัมบ ตัก?

ภาษาไทย เหนื่อย ไหม?

ภาษาชาวเล อารี อีนี้ กู นะ ปี่ เตาะคา

ภาษาไทย วัน นี้ ฉัน จะ ไป กูเกิด

ภาษาชาวเล กู ชูกา มากัด นังไนท์

ภาษาไทย ฉัน ชอบ กิน สับปะรด

ภาษาชาวเล นานะ กู ชาเกาะ ตีมา อารี คาท

ภาษาไทย ลูก ฉัน ป่วย สาม วัน แล้ว

9. ความเชื่อและศาสนา

9.1 ความเชื่อ

9.1.1 ความเชื่อเรื่องผี

ผีในความเชื่อของชาวเล คือ ฮาตุ (Hatu) หรือ ปี่สาอ ผีของชาวเลไม่ได้มีเฉพาะแต่วิญญาณของคนที่ตายไปแล้วเท่านั้น หากแต่เชื่อว่ายังมีผีที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติรอบตัวอีกด้วย ดังเช่น ผีเจ้าเกาะ ผีน้ำ ผีไม้ ผีปู ฯลฯ ผีเหล่านี้ป้องกันได้ด้วยคาถาอาคม ผู้ชายจึงมักนิยมให้โต๊ะหอมเสกคาถาลงในเส้นเชือกไว้ผูกแขนเพื่อกันผีโดยเฉพาะเวลาออกทะเล

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิปะ๊ะ เชื่อว่ามีอจให้ทั้งโทษและคุณ ในทางที่เป็นโทษนั้น เชื่อว่าการเจ็บป่วยมีสาเหตุมาจากการกระทำของผี จึงเกิดมีหมอผีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี เพื่อการขจัดปัดเป่าขับไล่ผีให้พ้นออกไปจากผู้ป่วย หรือไม่ก็เพื่อป้องกันผีเข้ามาหลอกหลอน หรือกระทำการที่เป็นโทษแก่คนทั่วไป

ในทางที่เป็นคุณนั้น ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิปะ๊ะ มีความเชื่อว่าผีอาจช่วยเหลือคนได้ ดังเช่น เรื่อง "ผีช่วยตกเบ็ด" ที่ นายสิมัน หาญทะเล ชาวเลเกาะอาดัง เล่าให้ จรัส ธีระสมัน ฟังว่า³⁴ มีชายมากับเรือลึกลับ มาช่วยตกปลาให้ชายคนหนึ่ง ได้ปลามากมาย พอชายคนนั้นนำเรือกลับบ้านแล้วหันกลับไปดู ไม่เห็นชายที่

ช่วยตกปลาให้แล้ว จึงรู้ว่าเป็นผี

ในบรรดานิทานชาวเลที่ จรัส งามัน รวบรวมจากชาวเล เกาะอาดังและเกาะลิบะ จำนวน 55 เรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อถึง 18 เรื่อง ในจำนวนนี้มีเรื่องเกี่ยวกับผี และวิญญาณคนตาย จำนวน 14 เรื่อง นอกนั้นเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องของวิเศษ-ของขลัง 2 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องโชคชะตา 1 เรื่อง และเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม 1 เรื่อง

9.1.2 ความเชื่อเรื่องวิญญาณ

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะ มีความเชื่อเรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษมาก โดยเฉพาะวิญญาณบรรพบุรุษที่เรียกว่า "ทวด" (Tuhat) พิธีจัดเป็นประจำที่เกาะลิบะ มีศาลาที่เรียกว่า "หลาทวด" มีรูปทวดโต๊ะมืรี แกะสลักด้วยไม้วางไว้เคารพในศาลา ทวดที่ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะเคารพนับถือมากที่สุด คือ โต๊ะมืรี ซึ่งเป็นบรรพบุรุษคนแรกของชาวเลที่มาอยู่บนเกาะนี้

ทวดที่ศักดิ์สิทธิ์อีกคนหนึ่ง เป็นที่นับถือของชาวเลเกาะอาดัง คือ ทวดโต๊ะบุหรง³⁵ ทวดโต๊ะบุหรงจะสิงอยู่ในนก เป็นน้องของทวดโต๊ะบะหลิว ซึ่งสิงอยู่ในพันปลาฉลาม มีลักษณะเหมือนพันเลื้อยขนาดใหญ่

9.1.3 ความเชื่อเรื่องเคราะห์และพิชิตลอยเรือ

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะ รวมทั้งชาวเลทั่วไปมีความเชื่อว่า "เคราะห์" คือ ความชั่วร้าย ความอัปมงคล เสนียดจัญไร และความเจ็บไข้ บ่อยมีและเกิดขึ้นในคน ต้องหาทางให้เคราะห์หันไปเสียจากคน ฉะนั้นในปีหนึ่ง ๆ จึงมีพิธีกรรมลอยเคราะห์ ที่เรียกว่า พิชิตลอยเรือ 2 ครั้ง ซึ่งทำต่อเนื่องกันกับพิธีไหว้ทวด คือ ในวันขึ้น 15 ค่ำของเดือน 6 กับเดือน 11

9.1.4 ความเชื่อเรื่องรำมะนา

รำมะนา เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะ เชื่อว่าการเล่นรำมะนาบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเกาะ จะบันดาลให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ จึงมีการเล่นรำมะนาในคืนข้างขึ้นทุกเดือน ๆ ละ 3 คืน ผู้ตีรำมะนาบูชาสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า "โต๊ะติม" ใช้ร่ามะนาลูกเดี่ยวเล่นกินละประมาณ 7-10 เพลง ชายหญิงชาวเลก็จะออกมาเต้นร่าอย่างสนุกสนาน สถานที่เต้นร่าจะหมุนเวียนไปจัดทุกบ้าน บ้านละ 1 คืน เมื่อมีพิธีการเล่นร่ามะนาบ้านใด เจ้าของบ้านก็ต้องเตรียมของกินทั้งคาวหวานไว้ให้เพื่อนบ้านที่มาเล่นร่ามะนาดด้วย

9.1.5 ความเชื่อทางไสยศาสตร์

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีความเชื่อเรื่องไสยกลางเป็นอย่างมาก เช่น เมื่อจะลงจากบ้านออกทะเลไปหาปลา หากมีคนนั่งขวางบันไดอยู่ เชื่อว่าวันนั้นจะจับปลาไม่ได้ หรือเมื่อเห็นดาวตกหรือผีพุ่งไต้ก็ห้ามตก หากตกจะเกิดอันตรายกับตัวเอง

ในเรื่องฤกษ์ยามนั้น การจะทำอะไรโดยเฉพาะกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ในชีวิต เช่น สร้างบ้านใหม่ แต่งงาน ฯลฯ ต้องดูฤกษ์ยามเสียก่อนจะได้เป็นมงคลแก่ตนและครอบครัว

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ เชื่อไสยศาสตร์เรื่องการทำเสน่ห์มาก โดยเฉพาะการทำเสน่ห์จากน้ำตาปลาต๋อง (ปลาพะยูน) จะทำให้ผู้ที่ถูกเสน่ห์หลงใหลไม่ลืม การทำเสน่ห์ทั้งการทำและการแก้ด้วย

การทำคุณไสย ก็เป็นอีกไสยศาสตร์หนึ่งที่ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีความเชื่อกันมาก เช่น การเขียนยันต์ลงบนผ้าขาวนำมาผูกต้นแขนทั้งสองข้าง เชื่อว่าจะกันผี ผีกลัว เวลาคนน้ำผีไม่กล้าเข้าใกล้หรือทำให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

9.1.6 ความเชื่อเรื่องยาพื้นบ้าน

เนื่องจากเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะอยู่ห่างไกลความเจริญมาก ห่างไกลแพทย์และพยาบาล จึงมีความเชื่อในยาและกรรมวิธีรักษาโรคแบบโบราณ แม้ปัจจุบันจะมีสถานีอนามัย มีคณะแพทย์พยาบาลไปเป็นครั้งคราว ก็ยังคงมีความเชื่อเรื่องยาและกรรมวิธีรักษาแบบพื้นบ้านเหลืออยู่มาก ดังเช่น³⁶

- 1) เปลือกต้นข่อยตำละเอียด คั้นเอาน้ำ ทาแก้พิษแมง
กระพรุนไฟ
- 2) ใบผักขมทะเล คั้นเอาน้ำใช้หยอดหูแก้หูอักเสบ หู
เป็นน้ำหนอง
- 3) รากมัน รากพลู ยอดพลู และน้ำตาลกรวด ต้มกินน้ำ
ขมิ้นที่กำลังอ่อน เป็นยาบำรุงเลือด
- 4) พริกไทยดำพอแหลก หัวหอมหั่น หัวกระเทียมหั่น ห่อ
ใบพลูเคี้ยวกิน ทำให้คล่องถ่าย
- 5) รากมะพร้าว รากหมาก รากมะนาว ตำละเอียดคั้น
น้ำกินและทาชะโลมตามตัว แก้ไข้
- 6) น้ำปลิงหรือน้ำมามาต³⁷ มามาตเป็นปลิงทะเลชนิด
หนึ่งนำมาต้มไม่ต้องใส่น้ำ น้ำจะออกมาเอง น้ำปลิง หรือน้ำมามาตทาแก่น้ำร้อนลวก กิน
แก้เจ็บหน้าอก ช้ำใน สำหรับหญิงอยู่ไฟ ทำให้ร้อน

9.2 ศาสนา

ชาวเลดั้งเดิม รวมทั้งชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะ เป็นกลุ่มชน
ที่ไม่มีศาสนา นับถือผีและวิญญาณบรรพบุรุษ ภายหลังได้มีศาสนาบางศาสนาเผยแพร่เข้าไป
ทั้งโดยชาวเลเองและชนต่างกลุ่มต่างเผ่าพันธุ์ที่อพยพเข้าไป แต่การแพร่เข้าไปของศาสนา
เหล่านั้นเข้าไปแต่เพียงเปลือกนอก อันได้แก่ ประเพณี พิธีกรรมบางอย่างเท่านั้น หากใช้
ศาสนธรรม อันเป็นแก่นแท้ของศาสนานั้น ๆ ไม่

9.2.1 ศาสนาอิสลาม มีเพียงในรูปของความเชื่อเป็นส่วนใหญ่
เช่น พิธีสวดมนต์ "สลาวัต" (Slawat) การฝังศพ และการตั้งชื่อแบบอิสลามมิถุน
เป็นต้น

9.2.2 ศาสนาพุทธ

ผู้นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่บนเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ คือ คนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ บนเกาะ ไม่มีวัด ไม่มีพระสงฆ์ มีแต่เพียงศาลาที่เป็นหอพระ ซึ่งมีลักษณะเป็นพระพุทธรูปนั่งสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง 4 ฟุต บนเกาะลิเป๊ะแห่งเดียวเท่านั้นที่เป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาบนเกาะดังกล่าว

แม้ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ จะไม่ได้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ล้าลึกถึงแก่น แต่ก็มีความศรัทธาที่แสดงถึงความเชื่อในกฎแห่งกรรม ดังนิทานเรื่อง "นายพราน"³⁸ ซึ่งเล่าโดยนายยาแห่นัน ทาญทะเล ชาวเลเกาะลิเป๊ะ ที่ว่า พรานคนหนึ่งเผ่ายังไก่อ่าเห็นกบกินไส้เดือน งูเลื้อยมากินกบ ไก่ก็เข้าจิกกินงู นายพรานเล็งปืนจะยิงไก่อื่ก็คิดได้ว่า หากยิงไก่อื่ไม่รู้ว่าจะมีอะไรมาทำร้ายตนอีก จึงเลิกยิงไก่อื่แล้วรีบกลับบ้าน

10. คติธรรม

คติธรรมที่เป็นรูปแบบการแสดงออก ในวัฒนธรรมทางความคิดของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ นอกจากจะปรากฏในรูปของภาษิต อันได้แก่ สำนวน คำพังเพย และสุภาษิตแล้วยังปรากฏในรูปของนิทานด้วย ข้อมูลคติธรรมดังกล่าว มีทั้งที่กล่าวเป็นภาษาชาวเลโดยตรงและภาษาชาวเลที่เป็นภาษาไทยถิ่นใต้ ดังต่อไปนี้

10.1 ภาษิต

10.1.1 สำนวน สำนวนชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีทั้งหมดที่เป็นสำนวนพูดของตนเอง กับอีกจำนวนหนึ่งที่น่าจะได้รับอิทธิพลจากสำนวนในภาษาไทยถิ่นใต้³⁹ คือ

แฉ่งเหมือนเกียง (สว่างมาก)

แกล้งบังสามัน (เป็นธรรมดา มันเป็นของมันเอง)

กินให้ซั๊ก (กินให้เต็มที)

กินไม่หมด (ใช้ได้ตลอดไป)

ขนหัวยี่น (รู้สึกกลัว)

ชนหัวฟอง (รู้สึกกลัว)

ดวงตาดวงร้าย (คราวดีคราวไม่ดี)

สายฝรือ (สายอะไรอย่างนั้น สวยมาก)

10.1.2 คำพังเพย คำพังเพยมีทั้งที่กล่าวเป็นภาษาชาวเล และ
ภาษาไทยถิ่น คือ

มาไซะ บูนู (เข้าไซ = คลุมถุงชน)⁴⁰

ดวงไม้คแล้วอยู่ในมืออีกไม่ได้กิน⁴¹

10.1.3 สุภาษิต

อย่าตัดสินลงโทษถ้าไม่สืบสวนก่อน⁴²

10.2 นิทาน

จากการศึกษานิทานชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ จำนวน 55
เรื่องของ จรัส งามสมัน พบว่า⁴³ นิทานดังกล่าวนอกจากจะเป็นนิทานประเภทนิทานอธิบาย
เหตุ นิทานมุขตลก นิทานเกี่ยวกับภูมินาม และนิทานเกี่ยวกับความเชื่อแล้ว ยังมีนิทาน
ประเภทคติธรรม โดยตรงอีกจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามแม้มีนิทานที่ไม่ใช่ประเภทคติธรรม
โดยตรงก็ยังได้สอดแทรกคติธรรมประการหนึ่งประการใดไว้เสมอด้วย

คติธรรมที่ปรากฏในนิทานชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีดังนี้

10.2.1 ความมีน้ำใจและการให้อภัย

10.2.2 ความซื่อสัตย์สุจริต

10.2.3 ความสามัคคี

10.2.4 ความไม่เบียดเบียนและกฎแห่งกรรม

10.2.5 ความไม่เห็นแก่ตัว

10.2.6 ความอ่อนน้อมถ่อมตน

10.2.7 ความกตัญญู

10.2.8 ความยุติธรรม

10.2.9 ความโลภ

10.2.10 ความมีเหตุผล

10.2.11 ความรัก

11. ประเพณี

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีประเพณีเป็นของตนเองหลายอย่าง มีทั้งประเพณีที่คงความเป็นชาวเลดั้งเดิม เช่น ประเพณีลอยเรือ และประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกทำให้พัฒนาไปตามยุคสมัย เช่น ประเพณีการแต่งกาย การสร้างบ้าน ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีงานศพ และประเพณีการตั้งชื่อ นอกจากนี้ยังมีประเพณีใหม่ที่นำเข้ามาจากสังคมภายนอกมาถือปฏิบัติ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับวันสำคัญ ได้แก่ วันสงกรานต์ วันตรุษจีน วันเซ็งเม็ง และวันฮารีรายอ ดังต่อไปนี้

11.1 ประเพณีการแต่งงาน

หนุ่มสาวชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ พบกันอย่างอิสระ⁴⁴ ในเทศกาลลอยเรือ ซึ่งเป็นวันที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวมากที่สุด การผิดประเพณีก่อนแต่งงานไม่ถือว่าเป็นความเสียหายร้ายแรง ขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่าย ไม่มีการลงโทษ ไม่มีการเสียผี แต่การผิดประเพณีก่อนแต่งงานก็เกิดขึ้นน้อยมาก

หนุ่มสาวชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มักบอกรักกันด้วยคำว่า "กุนีลา เก้า" = ฉันรักเธอ (รักแบบหลงไหลคลั่งไคล้) หรือ "กู ชูกา เก้า" = ฉันชอบเธอ (ถูกใจ) นอกนั้นหนุ่มจะใช้วิธีร้องเพลงเกี้ยว เพลงที่ร้องมักเป็นเพลงรองเง็ง (เพลงต้นหยง)⁴⁵

การแต่งงาน โดยเฉลี่ย ชายอายุระหว่าง 19-20 ปี หญิงอายุระหว่าง 16-17 ปี ประเพณีการแต่งงานมีขั้นตอน ดังนี้

11.1.1 การสู่ขอและการหมั้น

เมื่อชายหญิงตกลงที่จะอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยา กัน ฝ่ายชายจะส่งตัวแทนไปสู่ขอจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงยินยอมก็จะตกลงเรื่องสินสอดปกติสินสอดจะมีตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท ตกลงสินสอดแล้ว หากจะหมั้นไว้ก่อนก็จะหมั้นไว้ในตอนนั้น จากนั้นก็จะกำหนดวันแต่งงาน

11.1.2 การแต่งงาน

เมื่อถึงวันแต่งงานจะแห่เจ้าบ่าวมาบ้านเจ้าสาว ห้องหอของเจ้าบ่าว เจ้าสาวจะประดับด้วยกระดาษสีทำเป็นสายรุ้ง เมื่อเจ้าบ่าวมาถึงบ้านเจ้าสาวโต๊ะหมอกก็จะประกอบพิธีแต่งงานให้ เสร็จพิธีแต่งงานก็เลี้ยงอาหาร เหล้า หมากพลู ต่อจากนั้นก็แห่คู่บ่าวสาวไปยังบ้านเจ้าบ่าว กลางคืนมีการเล่นรอกเงิง ร้องรำกันสนุกสนาน หากเจ้าบ่าว เจ้าสาวอยู่คนละเกาะจะจัดงาน 2 คืน แยกกันจัดบ้านละคืน หลังจากแต่งงาน เจ้าบ่าว เจ้าสาวจะเลือกเอาว่าจะอยู่กับบ้านฝ่ายใด เมื่อมีลูกจึงมักจะแยกครอบครัว

11.2 ประเพณีการตาย⁴⁶

เมื่อมีการตายเกิดขึ้นก็จะแจ้งให้ญาติพี่น้องทั้งใกล้ไกล ได้ทราบญาติที่เดินทางมาเยี่ยมศพก็จะนำสิ่งของมาให้ มีทั้งข้าวสาร น้ำตาล และเงิน ญาติต้องรับมาให้พร้อมเพื่อที่จะจัดการศพให้เสร็จภายในวันเดียว ขั้นตอนการทำศพมีดังนี้

11.2.1 การอาบน้ำศพ

เพื่อเป็นการทำความสะอาด ผู้ที่อาบน้ำให้ศพต้องเป็นคนเพศเดียวกันกับศพ จำนวน 2-3 คน

11.2.2 การห่อศพ

ศพต้องห่อด้วยผ้าขาว 2-3 ชั้น ผูกผ้าศพหัวและปลายเท้า

11.2.3 การฝังศพ

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบ๊ะ เรียกลมฝังศพว่า "จยี่โร" (Jiral) หลุมฝังศพจะขุดกว้างและลึกประมาณ 1.0 x 1.5 เมตร ยาวพอ

กับความยาวศพ การวางศพต้องวางศพให้นอนหงายหันศีรษะไปทิศเหนือ กลบหลุมให้แน่น แล้วใช้ก้อนหินหรือไม้มาปักไว้ตรงศีรษะและเท้าของศพ ก้อนหินหรือไม้นี้เรียกว่า "ตาทนา" (Tana)

11.2.4 การทำบุญ

หลังจากฝังศพแล้ว กลางคืนจะมีการทำบุญที่บ้านผู้ตาย โดยการทำอาหารเลี้ยงญาติและเพื่อนบ้าน ประเพณีการทำบุญให้ผู้ตายนี้มีการทำบุญ ทั้ง 3 วัน 7 วัน 40 วัน และ 100 วันด้วย

11.3 ประเพณีการลอยเรือ⁴⁷

เป็นประเพณีที่เนื่องจากความเชื่อเรื่องเคราะห์ และการลอยเคราะห์ ทำปีละ 2 ครั้ง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 กับเดือน 11 ของทุกปี เรือที่ลอยในพิธีนี้ เรียกว่า "เรือปลาจึก" (Plahu Placak)

ประเพณีลอยเรือครั้งหนึ่ง ๆ จะทำติดต่อกัน 3 วัน วันแรกเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 13 ค่ำ ซึ่งถือเป็นวันไหว้ทวดและวันเตรียมงานประเพณีลอยเรือ มีการเตรียมทำขนม ข้าวตอก และสิ่งของที่ต้องใช้ในพิธี มีการทำความสะอาดหลาทวด พอเวลาประมาณ 15.00 น. ชาวเลจะไปพร้อมกันที่บริเวณพิธี ครุหม่อจะทำพิธีจุดธูปเทียนแล้วอธิษฐาน เมื่อเสร็จจากการอธิษฐานก็จะมีการเดินรำรอบ ๆ หลาทวด ที่เรียกว่า "ลงปง" เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเดินรำก็มีระฆังและไวโอลิน เลิกพิธีเวลาประมาณ 18.00 น.

วันที่ 2 ของพิธีลอยเรือตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ พิธีการจะเริ่มตั้งแต่เช้า ชาวบ้านชายหญิงราว 20 คน จะพากันเข้าป่าเพื่อตัดไม้ระกำ และไม้เนื้ออ่อนจำพวกไม้ตีนเป็ดเอามาทำเรือปลาจึก เมื่อได้ไม้มาแล้วเหล่าช่างทำเรือ ซึ่งเป็นชาวเลด้วยกันก็จะช่วยกันทำเรือให้แล้วเสร็จภายในเที่ยงคืนของคืนนั้น เรือที่ต่อขึ้นมามีลักษณะเป็นเรือยนต์แต่มีเสาใบด้วย ตัวเรือมีขนาดกว้างยาวประมาณ 2 x 3 เมตร โขนและท้องเรือทำด้วยไม้ตีนเป็ด ส่วนประกอบอื่นทำด้วยไม้ระกำทั้งลำ ต่อเรือเสร็จก็ตกแต่งให้สวยงามเหมือนเรือจริง ต้องมีพายหลาย ๆ คู่วางไว้ข้างกราบเรือ ตามความคิดว่าเมื่อไว้สำหรับเจ้าเกาะได้ใช้เมื่อเครื่องยนต์ของเรือเกิดขัดข้อง หรือใบเรือเกิดชำรุด ไม่มีลม ก็นำเอาไม้พายเรือ

เข้าสู่ฝั่งเมื่อถึงจุดหมายปลายทางอีกด้วย เมื่อตกแต่งเรือเสร็จ โตะหมอหรือโตะ"มายม" ก็จะเริ่มพิธีเชิญเจ้าเกาะเพื่อนำสิ่งชั่วร้ายลงเรือ ด้วยการสวดมนต์เป็นภาษาอาหรับและภาษา มลายูที่หน้ากองไฟ ซึ่งมีการโรยกำยานเผาเป็นระยะ ๆ เรียกการสวดมนต์ตอนนี้ว่า "สลาเว" พร้อมกับ ชาวเลก็จะพากันเอาห่อซึ่งบรรจุเศษผมและเศษเล็บที่ตัดทิ้งของตนเอง และสมาชิกในครอบครัววางลงในลำเรือ บางคนเอาขนมและเหรียญบาทใส่ลงไปด้วย ในคืนนั้นจะมีการเต้นรำฉลองเรือกันอย่างสนุกสนาน

วันที่ 3 คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันลอยเรือชาวเลทุกคนจะมาพร้อมกันที่ชายหาดตั้งเตี้ยารุง เพื่อเชิญฐานลอยเคราะห์ร้ายไม่ดีให้ออกไปพร้อมกับเรือ พอน้ำขึ้นเต็มก็ช่วยกันทามเรือปลาทูออกไปปล่อยในทะเล ตรงบริเวณที่แน่ใจว่ากระแสน้ำและลมจะไม่พาเรือกลับเข้าฝั่งอีก เพื่อจะได้ปล่อยเคราะห์ให้พ้นไป หากเรือกลับมาอีกจะด้วยเหตุใดก็ตาม แสดงว่าปล่อยเคราะห์ไม่พ้น ขณะปล่อยเรือคนที่อยู่บนฝั่งก็จะร้องเฮ้ว ๆ 3-4 ครั้ง เป็นการส่งเรือ แล้วพากันเข้าป่าอีกครั้งเพื่อตัดไม้และใบกะพ้อ เอาไม้มาทำเป็นรูปวงเวียน 7 ตัว แทนหุ่นปัดรังควาญ เอาใบกะพ้อ 7 ใบ มาผูกติดไม้กางเขนตามขวางแทนวันทั้ง 7 วัน ก่อนเอาหุ่นไม้ปัดรังควาญไปปักที่ชายหาดจะเอาปักไว้ในโรงพิธีก่อน ซึ่งตอนนี้ชาวเลจะช่วยกันเอาไอน้ำมาวางประมาณ 10 ลูก พอใกล้ค่ำก็จะช่วยกันตักน้ำมาใส่จนเต็ม แล้วพากันเต้นรำ เพียงคืนโตะหมอก็จะสวดมนต์เผากำยานอีกครั้งเพื่อทำน้ำมนต์ พอฟ้าสว่างก็เสร็จพิธี ชาวเลทุกคนก็มาเอาน้ำมนต์นี้ไปล้างหน้า อาบให้เด็ก หรือประพรมบริเวณบ้านเพื่อเป็นสิริมงคล

พิธีลอยเรือนี้ กล่าวกันว่า ได้จัดทำขึ้นที่บ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ก่อนเป็นแห่งแรก ชาวเลที่อยู่ตามที่ต่าง ๆ ก็จะพากันไปร่วมพิธีทุกปีภายหลังคง เพราะความไม่สะดวกในการเดินทาง จึงขยับขยายไปจัดทำตามที่อื่น จนถึงเกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ⁴⁸

⁴⁸ พิธีลอยเรือของชาวเลที่เกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ จังหวัดกระบี่ เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาชมวิถีชีวิตของชาวเลที่เกาะอาดังและเกาะลิเบ๊ะ

11.4 ประเพณีการแต่งกาย⁴⁹

การแต่งกายของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ส่วนใหญ่ไม่นิยมสวมเสื้อ เว้นแต่ในโอกาสพิเศษ เช่น เข้าเมือง หรือมีงานพิธีสำคัญ ได้แก่ งานแต่งงาน งานลอยเรือ วันรายา ฯลฯ ดังนี้

11.4.1 ผู้ชาย

ปกติ นุ่งโสร่ง หรือกางเกงขากว้าง ไม่สวมเสื้อ ไม่นิยมสวมรองเท้า โอกาสพิเศษ นุ่งโสร่งหรือกางเกงขากว้าง สวมเสื้อ บางคนสวมรองเท้าแตะ

11.4.2 ผู้หญิง

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ปกตินุ่งผ้ากระโจมอก ไม่สวมเสื้อ ไม่นิยมสวมรองเท้า โอกาสพิเศษ นุ่งผ้าถุง สวมเสื้อ บางคนสวมรองเท้าแตะ ผู้หญิงสาวปกตินุ่งผ้าถุง สวมเสื้อ โอกาสพิเศษจะสวมรองเท้าแตะด้วย

11.4.3 เด็ก

ทั้งชาย-หญิง มักใช้เสื้อผ้าสำเร็จรูป เช่น กางเกง กระโปรง เสื้อยืด ฯลฯ ไม่นิยมสวมรองเท้า

อย่างไรก็ตาม การแต่งกายของชาวเลเกาะอาดัง และเกาะลิเป๊ะ ก็ได้เปลี่ยนแปลงตามอย่างวัฒนธรรมชาวเมือง ดังเช่น ผู้หญิงแต่งงานแล้วก็นิยมสวมเสื้อมากขึ้น

11.5 ประเพณีการตั้งชื่อ⁵⁰

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะรุ่นเก่า มีค่านิยมการตั้งชื่อตามแบบอย่างชาวมุสลิม แสดงถึงการรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอิสลามอย่างชัดเจน เช่น ชื่อ มุนะฮ์ นิมาฮ์ อมีนะฮ์ ฯลฯ หรือในรุ่นต่อมาเป็นชื่อ บ่าโหมม หาเหรบ บิเด็น ฯลฯ จนกระทั่งคนรุ่นใหม่ ในปัจจุบันโดยเฉพาะชื่อนักเรียน จะได้รับอิทธิพลการตั้งชื่อแบบไทยมากขึ้น

11.6 ประเพณีวันสำคัญ

เดิมประเพณีวันสำคัญของชาวเล มีเฉพาะวันไหว้ทวด และลอยเรือเท่านั้น ภายหลังได้รับอิทธิพลจากกลุ่มชนภายนอก ทั้งจากกลุ่มชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวจีน จึงทำให้เกิดประเพณีวันสำคัญเพิ่มขึ้น ประเพณีวันสำคัญจึงมีตั้งแต่วันไหว้ทวด วันลอยเรือ ไปจนถึงวันสงกรานต์ วันตรุษจีน วันเซ็งเม้ง และวันรายา หรือฮารีรายา

12. ศิลปะและดนตรี

12.1 ศิลปะ⁵¹

งานศิลปะส่วนใหญ่ของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ เป็นงานศิลปะเพื่อการบังชีพ เป็นเพียงงานฝีมือที่ผลิตขึ้นใช้ภายในครอบครัว มีบ้างที่ผลิตขึ้นตามสั่งภายในเกาะ ยังไม่มีผลิเพื่อขายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว หรือ ส่งเป็นสินค้าออก

ผู้ทำงานศิลปะดังกล่าว มักมีเพียงผู้ใหญ่โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีเวลาอยู่กับบ้าน งานศิลปะของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีดังนี้

12.1.1 การสานเสื่อ วัสดุที่ใช้คือใบเตยหรือใบปาทันน์ จึงเรียกว่า เสื่อเตย ลวดลายที่ทำ คือ ลายดอกข้าวหลามตัด การผลิตมีนาน ๆ ครั้งหรือตามสั่ง ปัจจุบันมีผู้ผลิตอยู่ประมาณ 30 คน ยังไม่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นอย่างอื่น

12.1.2 การเย็บจาก จากที่ผลิตบนเกาะอาดัง และเกาะลิเป๊ะ มี 2 ชนิด คือ จากที่ผลิตจากใบหวาย เรียกว่า "จากจ๋า" (ฮาดะ) ส่วนจากที่ผลิตจากใบมะพร้าว เรียกว่า "จากใบมะพร้าว" (ฮาดะ ปเลอะปะห์ กลาเม) ชาวเกาะนิยมใช้จากจ๋ามากกว่าจากใบมะพร้าว ส่วนจากที่ทำจากใบจากนั้น ซ่อมมาจากภายนอก ผู้ผลิตจากบนเกาะมีทั้งหญิงและชาย ทั้งผู้สูงอายุ คนหนุ่มและเด็ก

12.1.3 การสานฝ้ายบ้าน ฝ้ายบ้านสานด้วยไม้ไผ่ (ไม้ไผ่ทำฝ้ายบ้าน เรียกว่า บูโละห์ ญูเปะห์) นำมาจากเกาะอาดัง เกาะราวี ลวดลายที่ทำมักเป็นลายขัดและลายลูกแก้ว การสานฝ้ายบ้านทำกันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

12.1.4 การทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่เป็นผลผลิตของชาวเกาะเป็นเครื่องมือแบบง่าย ๆ ที่ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ได้แก่ ไซ อวน สวิง เบ็ดตก เบ็ดราว รวมทั้งการผูกท่อนที่ใช้ในการประมงด้วย

12.2 คนตรี

เครื่องดนตรีของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีเครื่องตี เครื่องสี และเครื่องเป่า เครื่องตี ได้แก่ รำมะนา ข้อง กลอง ถังน้ำมัน แผ่นเหล็ก กรับ และฉิ่ง เครื่องสี ได้แก่ ไวโอลิน ส่วนเครื่องเป่า ได้แก่ ขลุ่ย⁵² เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ในบรรดาเครื่องดนตรีดังกล่าว รำมะนาจัดเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นสัญลักษณ์ของคนตรีชาวเลอย่างแท้จริง ซึ่งชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ ได้รับอิทธิพลมาจากชาวมลายู รำมะนาเป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีหลักและชิ้นเดียวในการเล่นรำมะนาغبัน รวมทั้งการเล่นรองเงิงด้วย ส่วนไวโอลินก็เป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งซึ่งแต่เดิมเป็นเครื่องดนตรีของยุโรป ชาวเลได้รับมาใช้โดยผ่านทางชาวมลายู เช่นกัน

12.3 เพลง

เพลงพื้นบ้านของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มีทั้งเพลงที่ร้องเป็นภาษาชาวเลและภาษาไทยถิ่นใต้ แบ่งเป็นประเภทดังนี้

12.3.1 เพลงกล่อมเด็ก

12.3.2 เพลงรองเงิงหรือเพลงตันหยง เพลงรองเงิงหรือเพลงตันหยง มีทำนองต่าง ๆ เช่น ยางโฆง สังกิงยอควา โต๊ะกุนจี ฯลฯ

13. กีฬาและนันทนาการ

13.1 การเล่นของเด็ก

13.1.1 การเล่นทอยหลุม วัสดุที่ใช้เล่นอาจใช้ก้อนหิน เปลือกหอย หรือลูกแก้ว มีผู้เล่น 3-5 คน ผลัดกันทอยก้อนหิน เปลือกหอยหรือลูกแก้วให้ลงหลุม ซึ่งขีดเส้นยื่นทอยห่างจากหลุมพอสมควร ใครโยนถึงหลุมก็จะได้คนนั้น

13.1.2 การเล่นแข่งเรือ เล่นคล้ายวิ่งเปี้ยวทุกประการ เว้นแต่แทนที่ผู้วิ่งแต่ละฝ่ายจะวิ่งตัวคนเดียว กลับวิ่งโดยมีอีกคนหนึ่งชื้อหรือขี่หลัง วิ่งไปทำนองเล่นขี้ม้า

13.1.3 การเล่นสะบ้า ผู้เล่น 2 คน อยู่คนละฝ่ายนั่งหันหน้าเข้าหากันบนพื้นดิน ห่างกันประมาณ 2 เมตร ขีดเส้นแต่ละฝ่ายวางลูกสะบ้า 10-15 ลูก ผลัดกันยิงด้วยลูกสะบ้า ฝ่ายที่ยิงลูกสะบ้าล้มหมดก่อนเป็นฝ่ายชนะ

13.2 กีฬา

การเล่นกีฬาของชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิบะ มีการเล่นฟุตบอล ตะกร้อวง และเซปักตะกร้อ

13.3 การละเล่นพื้นบ้าน⁵³

การละเล่นพื้นบ้าน มีดังนี้

13.3.1 การเล่นรองเง็ง เป็นการเล่นที่เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวเล คล้ายการเล่นร่าวง แต่รำและร้องอยู่กับที่ มีการร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างคู่รำ ฝ่ายหญิงซึ่งเป็นนางรำ กับฝ่ายชายซึ่งเป็นผู้เข้ามาเป็นคู่รำ คณะรองเง็งมีอยู่ในหมู่บ้านนางรำในคณะเป็นหญิงสาวในหมู่บ้าน นั่นเอง การได้เป็นนางรำถือว่ามีเกียรติ คนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นรองเง็งมีรำมะนา 2 ลูก ไวโอลิน 1 คัน บางทีก็มีกลองชุดหรือกลองที่ตัดแปลงจากถังน้ำมัน เพลงที่ใช้รำมีหลายเพลง เช่น มะอีนัง ลามูด้ว สตีปายง บุงปูเต๊ะ

ลา ร้องเงิ่ง มักจัดเล่นในโอกาสสำคัญ เช่น วันไหว้ทวด พิธีลอยเรือ วันราชา วันแต่งงาน แก้มบน ลา

13.3.2 การเล่นร่าวง ลักษณะการเล่นคล้ายร้องเงิ่ง แต่เพลงที่ร้องจะเป็นเพลงไทยสากลหรือเพลงร่าวง บางทีก็ผสมเนื้อร้องที่เป็นภาษาชาวเล ทำนองเพลงที่ร่ามักเป็นจังหวะ ร่าวง ตะลุง ซ่าซ่าซ่า โขล ลา เป็นที่นิยมของหนุ่มสาวชาวเลมาก

13.4 การเล่านิทาน

ชาวเลเกาะอาดังและเกาะลิเป๊ะ มักเล่านิทานสู่กันฟังเวลาที่ว่างจากภารกิจประจำวัน ผู้เล่ามักเป็นผู้สูงอายุชายวัยเกิน 30 ปีขึ้นไป คนหนุ่มและผู้หญิงก็อาจเล่าได้บ้าง ผู้ฟังคือเด็ก ๆ สถานที่เล่ามักเป็นในครอบครัว ในบ้าน บริเวณบ้านมากกว่าที่อื่น การเล่านิทานกลุ่มหนึ่ง ๆ มักมีผู้ฟังประมาณ 2-5 คน ภาษาที่ใช้เล่ามีทั้งใช้ภาษาชาวเลและภาษาไทยถิ่นใต้ จรัส ีระสมัน ได้รวบรวมนิทานชาวเลเกาะอาดังไว้ได้ จำนวน 5 เรื่อง นิทานชาวเลเกาะลิเป๊ะจำนวน 50 เรื่อง รวมทั้งหมด 55 เรื่อง นิทานดังกล่าวนอกจากจะให้ความ สนุกสนาน ตลกขบขัน แล้วยังแฝงสาระและสะท้อนภาพสังคมของชาวเลไว้อีกด้วย

เชิงอรรถ บทที่ 6

1. โยติ สวัสดิ์, "ชาน้ำ" ใน สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 10 (พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2513), หน้า 6225.
2. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, รวมเรื่องเมืองสตูลที่ระลึกครบรอบ 150 ปี, หน้า 116 - 117.
3. ฉันทส ทองช่วย, "ชาวเล" ใน ปาริชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (มีนาคม, 2528), หน้า 97.
4. ประเทือง เครือหงส์, ชาน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2519), หน้า 6-9.
5. ฉันทส ทองช่วย, เรื่องเดิม, หน้า 99.
6. H. Robinson, Monsoon Asia (London : Macdonald & Evans Ltd, 1973) PP.76-78.
7. ประพนธ์ เรืองณรงค์, "ชาน้ำที่เกาะอาดัง" ใน วิทยาสาร ปีที่ 25 ฉบับที่ 13 (เมษายน, 2517), หน้า 32.
8. Christopher Court, "A Fleeting Encounter with the Moken (The Sea Gypsies in Southern Thailand) Some Linguistic and General Note" The Journal of The Siam Society Vol.5, 1 (January 1971), P.84.
9. David W. Hogan, "Man of the Sea : Coastal Tribes of South Thailand 's West Coast" Journal of The Siam Society Vol.60, 1 (January 1972), P.210.
10. อารักษ์ ออกฤษณ์, พิชิลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้านหัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา, 2532, หน้า 15-16.

11. Amon Saengmani, Phonology of The Urak Lawoi Language : Adang Island, A Thesis Submitted in The Degree of Master of Arts in The Faculty of Graduate Studies of Mahidol University, 1979, P.1-2.
12. จรัส งามมัน, การศึกษานิทานชาวเลจังหวัดสตูล วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534, หน้า 136.
13. อารมณ์ อุกฤษณ์, เรื่องเดิม, หน้า 8-9
14. เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.
15. เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.
16. อมร ทวีศักดิ์, ภาษามลายูถิ่นในประเทศไทย (พระนคร : ปิ่นเกล้าการพิมพ์, 2530).
17. จรัส งามมัน, เรื่องเดิม, หน้า 27.
18. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, เรื่องเดิม, หน้า 102.
19. สัมภาษณ์ นายอุเท็ง หาญทะเล
20. สัมภาษณ์ นายฉัฐพงศ์ สุวรรณรัตน์
21. สถานีอนามัยบ้านเกาะอาดัง, บัตรอนามัยประจำครอบครัว ไม่ปรากฏหน้า.
22. ฉัฐพงศ์ สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม,
23. เรื่องเดียวกัน.
24. เรื่องเดียวกัน.
25. สัมภาษณ์ นายอนันต์ ทิมปอง
26. เรื่องเดียวกัน.
27. เรื่องเดียวกัน.
28. ประพนธ์ เรืองณรงค์, เรื่องเดิม, หน้า 37.
29. อนันต์ ทิมปอง, เรื่องเดิม.
30. ประพนธ์ เรืองณรงค์, เรื่องเดิม, หน้า 37.

31. Amon Saengmami, Op.cit. P.1
32. เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.
33. เรื่องเดียวกัน.
34. จรัส ะสมัน, เรื่องเดิม, หน้า 196.
35. ประเทือง เกรือหงส์, เรื่องเดิม, หน้า 118.
36. จรัส ะสมัน, เรื่องเดิม, หน้า 39-40.
37. สัมภาษณ์ นายร้ออาด หาญทะเล
38. จรัส ะสมัน, เรื่องเดิม, หน้า 124.
39. เรื่องเดียวกัน, หน้า 119-206.
40. อุเท็ง หาญทะเล, เรื่องเดิม.
41. จรัส ะสมัน, เรื่องเดิม, หน้า 120.
42. เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.
43. เรื่องเดียวกัน, 76-79
44. ร้ออาด หาญทะเล, เรื่องเดิม.
45. สัมภาษณ์ นายสุเต็ม หาญทะเล
46. จรัส ะสมัน, เรื่องเดิม, หน้า 27.
47. เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-42.
48. อารมณ์ ออกฤษณ์, เรื่องเดิม, หน้า 110.
49. Amon Saengmani, Op.cit. p. 11.
50. Ibid, p. 8.
51. สุเต็ม หาญทะเล, เรื่องเดิม.
52. ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ, "ท่องทะเลแดนสตูล" ใน อ.ส.ท. ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 (พฤษภาคม 2506) หน้า 65
53. สัมภาษณ์ นายชว้นเต็ม หาญทะเล